

Життя і Школа

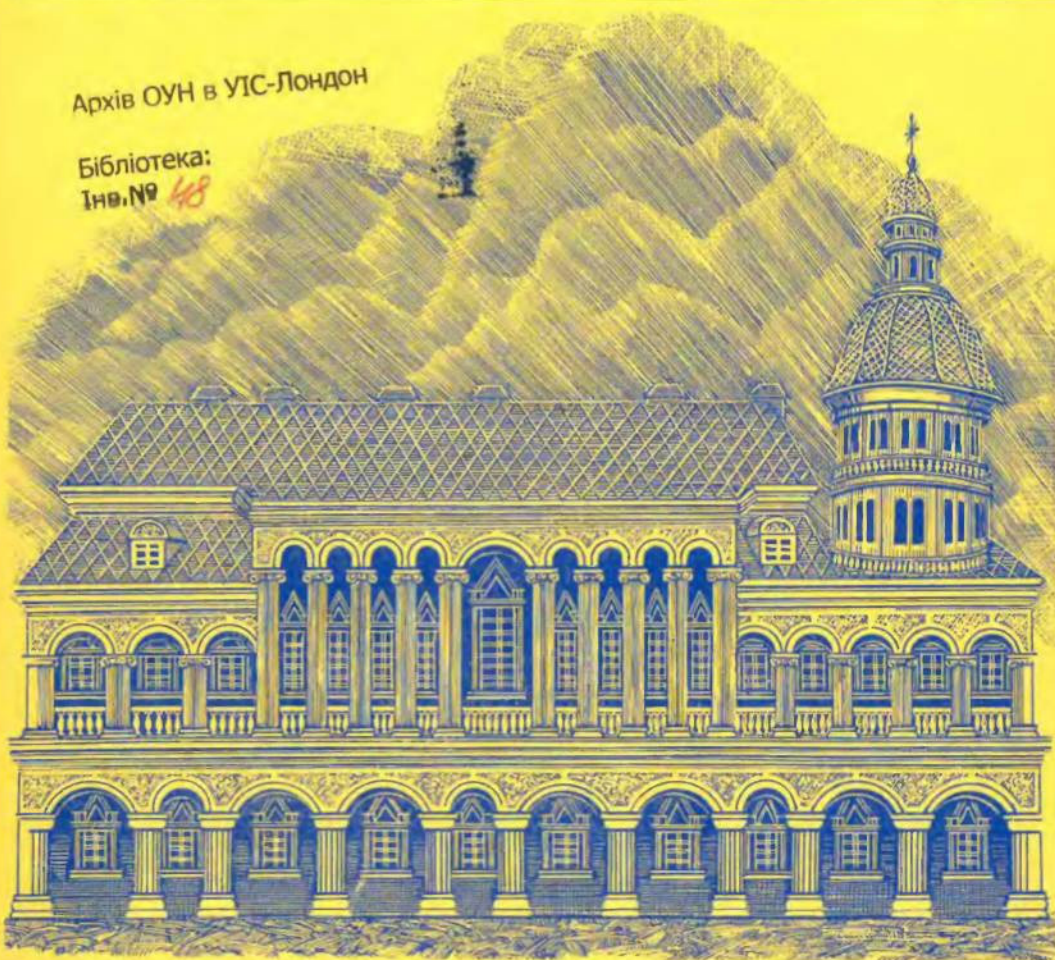
Ч. 1 (41)

ТРАВЕНЬ, 1960

Рік VI.

Архів ОУН в УІС-Лондон

Бібліотека:
Інв. № 48

Києво-Могилянська Академія — твердиня української культури

"ЖИТТЯ І ШКОЛА", незалежний орган українського вчителства та батьків у вільному світі. Виходить щомісяця. Відповідальний редактор і видавець д-р Василь Луців. Редагус колегія. Мовний редактор Павло Степ. Річна передплата — \$3.00

Адреса Редакції: "Zyttia i Shkola" — 37 Day St., New Haven, Conn., USA.
Адреса Адміністрації: "Zyttia i Shkola, 11 Algomquen Ave., Toronto 3, Ont. Canada

"КРАЇНА ЧОРНОЗЕМУ" — КНИЖКА ПРО УКРАЇНУ ДЛЯ ДІТЕЙ В АНГЛІЙСЬКІЙ І ІНШИХ МОВАХ

Таку книжку підготовляло ОПДЛ і про вагу такої книжки зайве говорити. Якщо б таку книжку мали ми тому кільканадцять літ, то її дістали б у віці 10-15 років життя сьогоднішні англійські, американські, канадійські і ін. молоді юристи, дипломати, учителі, інженери, лікарі і т. д. і т. д. І сьогодні вони були б таки куди краще поінформовані про Україну і не вважали б її провінцією Росії чи її Польщі. А англійських книжок для дітей про Росію і Польщу та взагалі про різні країни світу — десятки в кожній шкільній і прилюдній дитячій бібліотеці США, Канади, Англії. І в тих книжках, напр., наша Гуцульщина — це частина Польщі, Київ — місто у Росії і т. д. А книжки для англійських дітей і юнацтва про Україну — не було й немає...

І ось за це діло взялося було ОПДЛ і... діло припинилося. Бодай покищо. Умова з автором стала неважна, бо ОПДЛ не має фондів на домовлений авторський гонорар, не кажучи вже нічого про фонди на видання.

І дарма нарікати на те, що нас у світі все ще не знають, що в американських і інших чужомовних школах ми далі — тільки частина Росії... Як дбаємо — так маємо!

НОВЕ ВИДАННЯ! ● "Нашим Дітям — ОПДЛ" ● НОВЕ ВИДАННЯ!

БАБУНИНІ КАЗКИ

Т. ВІЛЕЦЬКОЇ

для дітей кожного віку

Розкішна книжка з численними, в тому повнокольоровими ілюстраціями мистця М. Левицького, глибокозмістовні, релігійно й національно виховні казки, цікаві не тільки дітям і юнацтву, а й дорослим. Прекрасний дарунок, зокрема як **"нагорода пильности"** для учнів-учениць наших Рідних Шкіл, як також надається на шкільну лектуру.

Цна тільки кан. дол. 1.50, в твердій оправі кан. дол. 2.00.

Книгарням і Рідним Школам знижка.

Замовлення і належність слати на адресу:

W-wo "Nashym Ditiyam" — 39 Jennings Ave., Toronto 9, Ont., Canada

● **Рідна дитяча книжка — в руки кожної української дитини!** ●

Д-р Василь Луців

За світлі традиції Києво-Могилянської Академії

Освіта в Україні за часів козацької держави досягла вершин пишного розцвіту. Звичайна Богоявленська Братська Школа, завдяки таким світочам і меценатам як член українсько-молдавської княжої родини, абсолювент паризького університету — митрополит Петро Могила, великий гетьман України — Іван Мазепа, митрополит Рафаїл Заборовський та ціла низка інших духовних і світських діячів, стала академією.

Києво-Могилянській Академії судилося бути науково-освітнім центром України. Заснована на демократичних засадах, вона приймала в свої гостинні залі всіх, хто бажав науки, хто прагнув знання. Гетьман, митрополит чи козацька знать на власний кошт посилали в академію найздібніших учнів, а уряд вибирав з-поміж них найкращих, посилав їх за кордон на удосконалення їхніх знаннів. Здебільша студювали вони в німецьких, французьких, італійських та англійських університетах.

Маючи відповідно дібраний професорський склад, Києво-Могилянська Академія закладала в Україні і не в Україні свої філії чи наукові осередки. Відомо, що такі філії були у Вінниці і в Гощі, а крім того, академія мала федеративні зв'язки зі школою в Крем'янці. Найстарший осередок Києво-Могилянської Академії був у Москві ще з 1649 р.

Учнями й професорами були такі визначні вчені, як от Г. Щербацький, сумної слави ректор С. Яворський, Г. Кониський та багато інших. Число учнів академії, починаючи від 1715 р., коли було їх 1,100, аж до кінця вісімнадцятого століття було таке саме високе.

Усі видатні діячі XVIII ст. виходили з Києво-Могилянської Академії. Вони ширили світло науки по всій Україні, а навіть собі, на безголов'я, занесли його в Московщину, яка в подяку за це поневолила Україну та зліквідувала в 1817 р. академію. Щоб не бути голословним, скажемо, що Києво-Могилянська Академія дала московському університетові таких відомих професорів, як учня професора політичної економії Адама Сміта в університеті в Глазгов, проф. С. Десницького, теж абсолювента англійського університету — проф. І. Комова, що написав перший фаховий підручник хліборобства, проф. математики В. Аршиневського, проф. медицини І. Андрієвського, проф. естетики П. Сохацького, проф. фізіології Ф. Варсук-Мойсеєва, проф. математики М. Данкевича, проф. медицини А. Данилевського, проф. древньої словесності Р. Тимковського, проф. мінералогії та агрономії А. Антонського-Прокоповича, а навіть непосредньо М. Максимовича, спершу проф. ботаніки та зоології в московському університеті, а пізніше ректора Київського Університету, та багатьох інших.

Освіта й наука в Україні наших днів не може вільно розвиватись. У нас немає вільної Києво-Могилянської Академії чи іншої високої школи, зате, як і колись у давнину, в університетах вільного світу студіює немало української молоді, котра з огляду на невідрадну політичну ситуацію змушена працювати по чужих університетах. Все ж ми віримо, що настане той день, прийде та довгождана мить, що ми здобудемо Соборну і Незалежну Українську Державу та що університети, колегії, гімназії й народні школи покличуть нас на працю.

А покищо Український Вільний Університет, високі школи, школи українознавства та наші наукові установи продовжують славні традиції Києво-Могилянської Академії тут, в діяспорі. Мрією нашого скромного, єдиного у вільному світі освітньо-виховного журналу "Життя і Школа" є теж спричинитися до цієї великої і відповідальної праці своїм скромним вкладом. Напрявні, що ми їх обрали п'ять років тому, і надалі залишаються в силі, ми їх не змінємо, не негуємо, тільки, якщо буде це можливе, ще більш удосконаliamo, зпрецизуємо.

Щоб належно виконувати нами обране завдання, щоб гідно служити українській громаді на чужині, щоб не посоромити імені наших славних предків, треба нам виявити себе в творчій праці. Перше і найбільше завдання журналу — це допомогти українській спільноті зберегти українську дітвору для нас і наших ідей. Друге не менш важливе завдання журналу — це допомога батькам у вихованні їхньої дітвори, що у наших специфічних умовах така податлива на зло. Хочемо допомогти батькам зберегти дітвору для наших рідних церков, для української справи і... для них, для самих батьків.

Обрані нами завдання не легкі і якщо у нас не буде дійсної співпраці і підтримки як від громадянства, особливо батьків дітей, так і від педагогів та виховників — обраних завдань ми не виконаємо. Тільки спільною громадою, тільки при належній співпраці і при відповідній підтримці — журнал "Життя і Школа" зможе виконати свої завдання. П'ять літ редакторської праці за мною. Була це важка, часом непосильна праця, але завдяки Об'єднанню Українських Педагогів та ще деяким співпрацівникам і симпатикам ми перетривали період формування і росту. Минулий рік, коли то я взяв у свої руки як видавання так і редагування журналу, як органу ОУПК та інших учительських організацій у вільному світі, показав мені, що такий журнал не тільки конче треба вдержати при житті, але, що при відповідному зусиллі його можна зміцнити, поширити і подбати про ще кращий зміст. В цьому році я починаю видавати журнал під новою назвою і фірмою. Назва журналу "Життя і Школа" і є він незалежним органом українського вчительства і батьків у вільному світі. Нашою мрією є за всяку ціну вдержати при житті конче потрібний і єдиний у вільному світі виховний журнал, що при Божій та Вашій допомозі постараємось виконати. В цьому році зробив я перший крок вперед, даючи журналові нову шату — обкладинку. Якщо знайду належну піддержку у громадянства, то за кілька місяців пляную збільшити розмір журналу, а через півріччя — видати ще додатково окремий методично-науковий збірник, про що була вже мова в минулому році. Для оживлення журналу Редакційна Колегія плянує ввести нові розділи, крім того, давати цікавий, актуальний матеріал освітньо-культурного характеру і відомості як з України, так і з інших країн.

Редакція звертається цією дорогою до всіх наших співпрацівників, як теж до тих, що досі ще не поміщались в журналі "Рідна Школа", щоб не забували за нас і прислали до друку свої праці.

І на закінчення згадаємо, що малюнок Києво-Могилянської Академії на обкладинці буде для нас у цьому році гаслом — згуртувати біля журналу "Життя і Школа" найкращих співпрацівників, так як колись академія гуртувала під своїм дахом найкращі інтелектуальні сили України.

Нью-Йорк — Торонто, 1960

Виховання і навчання

Мстислав Павленко

Початкова освіта в київській державі

Проблема виховання й навчання в початкових школах древньої Руси-України має багату літературу. Не всі історики однозгідні у цих питаннях. Особливо деякі московські історики (Шлецер) старались знизити вартість староукраїнських культурних надбань, а в тому й освіти.

Оті ворожі нам історики писали, що в княжій Україні не було високої культури, що наш народ був відсталий, що документ Олегового договору з греками — фальсифікат, і тому подібні нісенітниці.

Новітні українські, а так само й чужі об'єктивні історики ствердили без усякого сумніву, що не тільки Київська Русь, але вже й наші прапредки Анти мали в VI і VII ст. свою власну високу культуру.

Самозрозуміло, що не можна говорити в наші дні про те, будімо освіта в Україні почалась із 988 року.

Щоб не бути голословним, зверну увагу на скарбницю народньої мудрости, — на наші прастарі пісні, колядки, билини, приказки тощо. Якраз тут криється ота й досі незбагнута глибінь всенародньої педагогіки.

Нема сумніву, що з хвилиною прийняття світла віри Христової з Охридського царства (Болгарія), почалось активне ширення, модерної на той час, книжної освіти та шкільництва, особливо по містах.

Прийняте з Болгарії християнство і зрозуміла українцям слов'янська мова, що нею було писане Святе Письмо, довели до дуже високого рівня освіти, значно вищого, ніж у багатьох тогочасних західноєвропейських державах.

Культурноосвітніми центрами України стали церкви та монастирі, а першими педагогами й культурними діячами — священики, монахи та миряни (князі Володимир Великий, Ярослав Мудрий, Володимир Мономах та інші).

Літописець оповідає, що Рівноапостольний князь Володимир Великий рівночасно з прийняттям християнства — "нача ставити по градом церкви і попи і люди на крещеніє проводити по всем градом і селом. Послав нача поімати чади і даяти нача на ученіє книжное: во они дні услышат глусії словеса книжная і ясен будет язык гугневих"¹). Акад. М. Грушевський каже, що мова йде про середні державні школи. Початкові школи, мабуть, були індивідуального характеру — прицерковні школи. Були ще й вищі школи — сьогодні ми назвали б їх духовними семінаріями. Літописець записав під 1030 р., що: "...приде (Ярослав Мудрий) к Новгороду, собра от старост і попових дітей тріста учити книгам"²).

Самозрозуміло, що "дітей нарочітое чади", — тобто дітей старших княжих дружинників, княжих мужів та бояр учили на те, щоб ними заповнити визначніші церковні та княжі уряди.

¹) Полное собрание летописей, т. I, ст. 51.

²) Теж саме, т. V, ст. 136.

У княжій Україні було теж дуже поширене індивідуальне навчання. Священики — учителі слова Божого і грамоти, як це підтверджує літописець: "І іні церкви ставляще по градом і по містом, поставляя попи і дая їм от іменя свого урок, веля їм учіти люди понеже тем єсть поручено Богом і приходити часто к церквам"³⁾

Не тільки школи були поширені в Київській державі, але й нагляд над школами устійнено. Ближче невідомий "Василій" був у 1096 р. призначений "...смотренія ради училищ і поставленія учителів" у Володимирі Волинському⁴⁾.

Смоленський князь Роман Ростиславич (унук Мстислава Великого) віддавав усі свої прибутки на будову шкіл. Великий меценат шкільництва — Ярослав Осмомисл — будував школи та наказував монахам вчити дітвору, призначаючи на ту ціль частину монастирських прибутків⁵⁾.

Безперечно, найвище наука стояла при княжих дворах та при митрополічій і єпископських катедрах. Нам відомо, що Володимир Великий дуже любив читати, нерідко читав удень і вночі. Він вільно перекладав книжки із мови грецької на староукраїнську. Зібрав писарів-учених і переписав багато книг. Перший український бібліофіл — Ярослав Мудрий — заснував першу книгозбірню в Україні в соборі св. Софії. Князі св. Борис і Гліб теж вславились великою начитаністю. Святослав Ярославович (Чернігівський) був найбільш освічена людина XI в. Із його ім'ям зв'язаний славний літературний пам'ятник "Збірник Святослава". Мали ми немало добрих мовників. Всеволод Ярославович говорив по-грецькому, по-латині, по-німецькому, по-польськи і по-мадярськи. Літописець каже, що княжа Русь-Україна мала "множество" визначних людей. Володимир Мономах був вельми визначним, на той час, державним мужем і написав безсмертну працю "Поученіє Дітям", яке свідчить про його велику ерудицію, начитаність та кришталевий світогляд.

Особливо багато діячів мали ми на церковному полі, як от: Іларіон перший українець — митрополит Києва, відомий зі своїх чудових проповідей і активної праці, митр. Кирило Турівський чи хоч би ігумен Данило — паломник до св. Землі.

Освіта за княжих часів була дуже поширена і вийшла з княжих гридниць і церков та монастирів на всю державу. Переписування книг стало дуже модним і книга знаходила доволі численних покупців серед багатих громадян. Загальна освіта і культура народу збільшувалась.

Київська держава мала теж свою шкільну методику. У Святославовому "Ізборнику" є окремий розділ під назвою "О книжном почитанії", де викладена методика читання. "Когда читаеш книги, то не спеши переходити к другой главѣ, а трижды повтора́й прочитанное". Книжку треба розуміти, її змісту треба додержуватись у житті, бо: "како для коня правитель і воздержаніє єсть узда, так і для праведника книга; как пленник думает о своих родителях, так праведник о почитании книжном..."

Голосне читання в старину уважалось Богоугодним ділом. Збере-

³⁾ Полное Собрание Летописей, т. I, ст. 66.

⁴⁾ Митр. Макарій, История Русской Церкви т. II, ст. 104.

⁵⁾ Івідем, т. III, ст. 123.

Боротьба за українську школу в 1917-1919 рр.

Кожна нація має свою питому культуру, що перш за все виявляється у її виховно-освітній системі. Самозрозуміло, що з віками культура кожної нації зростала, міцнішала, розвивалась і набирала чимраз кращих, конкретніших форм. Щоправда, історія знає занепад культур і смерть націй, але ми говоримо про народи наших днів, про сучасну нам культуру, яка формувала і удосконалювала на власних традиціях і культурних надбаннях інших народів свою виховно-освітню систему.

Кинувши свій зір у сиву давнину нашого краю побачимо, що за княжих часів освіта в Україні була, як на той час, високо поставлена, до пишного розцвіту дійшла вона теж у козацькій державі, але прийшли роки занепаду і чорної московської реакції. Щойно XIX і початок XX століття зродили новий рух, що розпочав боротьбу за відновлення шкільництва й науки в рідній мові. Боротьба була нерівна, здавалося б, безвиглядна, але такі світочі культури як Максимович, Куліш, Шевченко, Кониський, Грінченко та інші повели напружену боротьбу, що принесла у висліді шкільні підручники, дитячу літературу та цілу низку запальних статтів на сторінках тогочасної української і прогресивної московської періодичної преси. Українське чоловіче громадянство засипало "С. Петербурзький Комітет Грамотности" масою листів з домаганням дати дозвіл на викладання в школах України -- українською мовою. Щоправда, всі ті намагання не дали бажаних наслідків, бо Москва не те що не задовільнила наших найконечніших культурних потреб, але ще й відповіла нагінкою, переслідуванням усіх тих, хто відважувався про ці речі говорити чи писати. Москва намагалась цілковито винародовити український народ і тому перш за все суворо заборонила українську мову в слові і в письмі — "Не было, нет и не будет!" — от які були напрямні московського окупаційного уряду в Україні.

Зрозуміло, що ота нерівна і затяжна боротьба за українську школу не пішла на марне. Відомо, що всяка пресія, кожна заборона викликає реакцію у покривджених і, може, якраз через такий гострий курс політики московського царського режиму народня свідомість дуже швидко зростала і денаціоналізація зовсім не була нам страшна.

Українські визвольні змагання увінчалися успіхом і 1917 р. приніс нам довгождану волю. Воля України надала розмаху освітній справі і, як писав Генеральний Секретар Народньої Освіти Іван Сте-

глись записи, де сказано, як треба читати для інших: — "чтоб чтение было подобно вязи, сотканой из злата".

Багато таких або до них подібних взірців знаходимо у наших древніх джерелах, але й ті, що тут наведені, яскраво свідчать про надзвичайно високий рівень культури та про глибоко закорінену початкову освіту в Київській державі.

Нью-Йорк, 15. XI. 1959

шенко: "Тепер на Україні сяє сонце волі, краща доля всміхнулася нашому народові."

Українська інтелігенція, а насамперед педагоги зрушують з місця освітньо-виховні справи. Центром цієї праці стає Київ. Годі точно визначити, звідкіль почалась ота праця: згори, чи знизу? Мабуть, водночас звідти і звідти. Першою заговорила на повний голос преса, що почала формувати суспільну думку та закликати до культурно-освітньої праці. Твориться Генеральний Секретаріят Освіти, що його очолює Іван Стешенко. Тут же зорганізовано Товариство Шкільної Освіти, головою якого був той самий Іван Стешенко. Біля нього починає єднатися все вчительство та культурно-наукові робітники. Закіпіла праця. Скликано Перший Педагогічний З'їзд, після якого започатковано організацію народного й середнього шкільництва. Новим стимулом до праці обрано старе гасло "Народня освіта — рідною мовою!" Розпочато енергійну акцію за перехід навчання в народніх школах, де працюють учителі-українці, на рідну мову. Опісля переведено ту саму акцію у вищих початкових школах, з тим, що де було менше українських учителів, там їхні предмети викладано рідною мовою. Важче було перевести те рішення в середніх школах (у гімназіях, реальних школах, учительських інститутах, духовних бурсах і семінаріях та жіночих єпархіяльних школах), які на той час являли собою московські фортеці та гнізда чорносотенної реакції. Знайдено і тут вихід, а саме — покищо вирішено будувати нові українські гімназії. Після них дуже легко далось українізувати учительські семінарії. Першою новою гімназією була Гімназія м. Т. Шевченка в Києві, а її директором був Петро І. Холодний, а опісля призначено Володимира Дурдуківського. В новому 1917-1918 шкільному році постала Друга Гімназія ім. Кирила і Методія, що її очолив директор Сушицький. В тому ж часі зукраїнізувалася Учительська Семінарія на Лукіянівці, яку очолював В. Дога.

Неменш цікава, тяжка була праця Генерального Секретаріату Освіти. Спершу — через брак приміщення — розсівся він у коридорі Педагогічного Музею, на площі завбільшки з середню кімнату. Поставлено кілька столів — і це були окремі відділи Софії Русової (Позашкільна й Дошкільна Освіта), Т. Сушицького (Вищі Школи), Леоніда Білецького і О. Дорошкевича (Середні Школи), Андрія Лещенка (Народні Школи) та Павла Зайцева (Загальні Справи). Там же стояв стіл Генерального Секретаря (міністра освіти) Івана Стешенка та його заступника Петра Холодного. Фантазія дозволить нам відтворити картину умовин праці та репрезентації перед народом... Щойно в другій половині 1917 р. дано на ці справи одну кімнату на другому поверсі того ж будинку...

Під час всеросійської революції, Міністер Освіти Тимчасового Уряду призначив українського історика Миколу Василенка куратором Шкільної Округи. Революційні шляхи в розвитку шкільництва були чужі і небажані цьому кураторові, до речі, членові московської конституційно-демократичної партії. Він був за тим, щоб не руйнувати наявних московських шкіл, але поступово, в міру змоги, поруч засновувати українські...

Таке поступовання дуже утруднювало працю шкільного сектора, тим паче, що під той час були три освітні центри — Київ, Харків і Одеса, а їх очолювали люди, що визнавали тільки Тимчасовий Уряд у Петербурзі...

Літом 1917 р. М. Василенка призначено Товаришем Міністра Освіти в Петербурзі. Від'їздячи, призначив він куратором Володимира П. Науменка. Діставши такого куратора, українське шкільництво потрапило з дощу під ринву.

Володимир Науменко добрий педагог, заслужений учений і палкий промовець, добре володів українською мовою, але очолював не рідне шкільництво — лише московське, київську філію "Всеросійського Союзу". Тих позицій тримався він до останку, і П. Холодному, Л. Білецькому, А. Лещенкові та О. Дорошкевичеві майже з боєм доводилося виривати для українства кожну школу з рук Науменкових. Не інакше було в Шкільній Раді, заснованій при Кураторії. Довелося вести постійні атаки за кожну народню школу, не кажучи вже про гімназії.

Зрозуміло, що це було причиною постійного антагонізму між куратором і Генеральним Секретаріатом Освіти. Поставлено питання, що Генеральний Секретаріат Освіти являє собою єдину законну владу і куратор мусить йому підпорядкуватися. Щойно опісля, коли Центральна Рада видала відповідний закон, а Науменко покинув демонстративно свій, чужими йому наданий пост. Негайно ж після цього по всій Україні стали спонтанно появлятися нові школи, чи то українізувалися колишні московські. Слід зауважити, що ті три центри шкільництва (Київ, Харків, Одеса) з перевагою в них московських педагогів довго ще ставили спротив, аж поки були змушені силою обставин, поступитися перед волею народу.

Щоправда, для об'єктивності слід відзначити, що голова московського вчителства Науменко не брав активної участі в руйницькій роботі московських педагогів. Авангардом тих педагогів керувала московська соціал-демократка, а опісля комуністка Луначарська. Науменко був завжди за порозуміння з московськими педагогами, і якби не те, що українська стихія була сильна і лужа, а такі активні борці, як А. Лещенко, С. Русова, Л. Білецький, О. Дорошкевич, В. Дога, Сімашкевич, Балинський, П. Зайцев, Г. Голоскевич, М. Зеров та багато інших були свідомі наших завдань і ні на п'ять не уступили з місця, то хто зна, чи пощастило б зробити те, що зроблено й осягнено в оті полум'яні дні!..

Нью Гейвен, Конн., 1960

ВЕЛЬМИШАНОВНИЙ ЧИТАЧУ!

Висилаємо Вам наш журнал "Життя і Школа". Якщо Ви не бажаєте його передплачувати, прохаємо Вас повернути його в тому самому опакуванні, або вислати належність поштовими значками. Якщо не дістанемо звороту, будемо уважати, що Ви бажаєте бути передплатником.

З глибокою до Вас пошаною

Адміністрація "Життя і Школа"

БАТЬКИ ТА ДІТИ

Володимир Мацьків

Справа, про яку треба подумати

Мусимо ствердити, що українська справа взагалі і зокрема українська мова починає збуджувати серед ширших кіл Америки щораз більше зацікавлення.

Не є жодною таємницею, що на терені нашого міста є вже чимало неукраїнських фірм, які виставили в своїх виставових вікнах написи: "Говоримо по-українськи". Вони подбали за те, що в їхніх підприємствах працюють українські працівники. Деякі університети (нпр. Пенсільванський) розпочинають виклади української мови чи літератури. Були й такі випадки, що поважні американці (англійці з походження), виявляли бажання навчитися української мови.

Тому й не дивно, що деякі тут народжені українці, які зовсім не говорять по-українськи, або знають цю мову зовсім незадовільно, хочуть учити рідної мови своїх дітей. Читаємо в газетах, що деякі з них прислали чи хотіли прислати своїх дітей до вакаційних таборів чи на різні курси українознавства, щоб ті навчились там своєї мови. Є підстави сподіватись, що таких випадків буде щораз більше.

Річ очевидна, що такі прояви дуже корисні. Українська спільнота повинна доложити усіх зусиль, щоб допомогти нашим братам навчитись рідної мови. Думаю, що було б гідне похвали, якщо б усі наші товариства та організації включили до своїх завдань ще одне, дуже важливе, а саме — впливати на своїх членів і допомагати їм у вивченні рідної мови їх самих і їхніх дітей та зобов'язати їх послуговуватись нею, де це тільки можливе.

Зокрема повинні про це подумати наші вчителі. Навчання української мови дитини (чи й дорослого), що не висала її з грудей своєї матері, не належить до легких завдань. В практичній роботі насувається чимало труднощів, які знеохочують і учителів і учнів, а які не легко усунути. Тому нам треба трохи ширше обговорити це питання. Сподіваюся, що "Життя і Школа" радо відступить свої 2-3 сторінки на вивчення цієї справи.

Мені доводилось один рік працювати з групою таких дітей і я хотів би поділитись з Шановними Колегами моїм досвідом та вказати, які труднощі довелося мені зустрічати.

Група ця складалась з 9 дітей віком 9-14 літ. Були хлопці і дівчата. Хоч були вони діти українських батьків, але рідної мови не знали.

Навчання почав я від називання осіб та предметів, що оточували дітей, а опісля з відповідних ілюстрацій.

Опанувавши деяку кількість слів, ми почали творити речення (най-

простіші). Тут уже почалися труднощі. Діти не могли зрозуміти, чому, приміром, треба казати: книжка лежить на столі, а не так, як вони говорили: книжка лежить на стіл.

Треба було братись до граматики. Але в нашій мові іменники змінюють закінчення, чого не має в англійській мові. Це їм ніяк не далось вияснити. Не розуміли, чому іменник має аж 7 відмінків.

Праця ставала нудна, бо треба було повторювати багато разів.

З писанням великих труднощів не було, хоч діти часто писали латинські літери замість наших.

По деякому часі, коли було пророблено чимало різних вправ в писанні, читанні та говоренні, я хотів переконатись, що діти засвоїли собі з тої науки та дав їм задачу-тест. Кожна дитина дістала образок іншого змісту та не скомлікований. На окремій картці паперу мусіли написати: Що бачу на образку?

Писали довше ніж я сподівався. Коли віддали свої праці, вислід був такий:

I. Це є образок. На образок є ріка, На ріка є човен, На човен є 3 люди. Там є дерево і там є дорога.

II. На образок є дім, є дерево, є стіна, є вікно, є двері і є комин.

III. Дівчина є на образок. Дівчина стоїть. На образок бачу дерево і пес.

Інші були подібні. Цілком зрозуміло, що в задачі були ще інші помилки, яких не беру до уваги. Виявилось, що вся праця над граматиною успіхів не дала.

Не менша трудність була з читанням. Діти не розуміли слів. Довелося пояснювати. Деякі пояснював рисунком, деякі англійськими словами, а за деякими радив шукати в словнику, щоб при звичаїти до самостійного шукання. Однак словник не все дав те, що шукали, головню тоді, коли слова не були в назовному (1-му) відмінку. Часто було таке, що учні, не знайшовши слова, що його шукали, але подібне в звученню, хоч цілком незгідне змістово, брали його за те, що шукали.

Після року праці, діти вміли помалу написати недовгі речення за диктатом, вміли читати кожний український текст, однак його не розуміли, за виїмком тих слів, які були добре опрацьовані, вміли відповісти коротенькими реченнями на питання, поставлені іншою особою, тематикою яких були найзвичайніші заняття дітей.

Крім цього, діти оглядали українські книжки з ілюстраціями, вміли напам'ять кілька коротких уривків з Шевченка (деякі навіть виступали на сцені на Шевченківському святі), співали українських пісень в хорі разом із іншими дітьми, хоч тексту пісень не дуже розуміли.

Всі ці успіхи, взявши до уваги всіх дітей і кількість праці, були, на мою думку, за скромні і мене не вдовольали.

В наступному році я перейшов до іншої школи, а згадана група дітей перейшла під опіку інших учителів, та вислід був ще гірший, бо група розлетілась і навчання перервано.

Про конечність випрацювання відповідної методики для навчання української мови дітей, що її не знають, я реферував на окружній учительській конференції в Нью-Йорку, однак справа не викликала зацікавлення в учителів і дискусія не внесла нічого позитивного.

Уважаю, що це справа важлива і актуальна і чи скорше, чи пізніше ми зустрінемося з фактом, що нам доведеться вчити рідної мови наших дітей, які цієї мови зовсім не знають. І ми повинні до такої праці приготуватись. Сподіваюся, що на терені США і Канади є чимало таких вчителів, які мають трохи більшу практику в цій ділянці і вони повинні поділитись з іншими своїм досвідом. А тоді можна буде приступити до опрацювання методики.

Не менш важливою справою є потреба відповідної читанки. Жодна з наявних читанок до визначеної вище цілі не підходить. Початкові вправи до читання повинні мати дуже обмежене число слів і то таких, які можна легко вивчити. В кожній дальшій треба впроваджувати по 3-4 нових слів, які на початку вправи треба якось вяснити. Таких самих методичних вяснювань вимагає граматика, яку треба впроваджувати з самого початку.

Чим скорше найдеться якийсь чинник, що тою справою займеться, тим краще для справи. Чейже ми не можемо дозволити, щоб наші діти розпливалися в чужому морі.

Кожний з нас знає, що людина так довго цікавиться рідними справами, як довго вона розуміє рідну мову, як довго вона читає рідну книжку чи газету. Коли ж це все затратить, то й зацікавлення рідними справами вривається, якщо не безпосередньо, то в наступнім поколінні напевно.

Власне, було б найкраще, коли б такої проблеми взагалі не було. коли б усі українські матері подбали, щоб їх діти навчилися рідної мови природним способом, від них самих від зарання їх віку. Та, на превеликий жаль, справа виглядає інакше.

І тому треба подумати, як цю проблему успішно розв'язати.

Філадельфія, жовтень 1960

М. В. Вовчик-Блакитна.

Дитячі вередування та впертість

Що ж таке дитячі вередування та впертість, яка їх психологічна природа, характерні особливості? Не з'ясувавши цього питання, не можна серйозно говорити і про правильний підхід до дитини в тому чи іншому випадку, про відшукування найефективніших заходів переборення цього роду неслухняности дітей.

Характерною рисою вередування, або капризів є те, що в них не можна помітити ясної мети, якогось одного стійкого бажання. Тому ми й говоримо, як правило, не про "каприз", а про "капризи" дитини.

Ось виряджають на прогулянку чотирирічну Валю. Мати береться одягати дівчинку, і починається справжня мука. Валя не хоче спокійно стояти, все їй не так: то рукав загорнувся, то комір душить. Вона нетерпляче рветься з материнних рук, скидає шапку на підлогу, з плачем стягає з ніг чобітки, вимагаючи черевики. Судячи по її поведінці, вона не хоче гуляти. Але й скидати плащик, роздягатись вона не бажає нізащо. Роздратовано плачучи, вона викрикує одне й те ж: "Гуляти! Гуляти!"

Ще одна сценка — Іванка за столом. "Ну от, просила булочку, їж — ще тепла", говорить трирічній дочці мати. Але Іванка невдоволено кривиться: "Не хочу я з маслом... без масла хотіла булки". Мати відрізує другий шматок, але доньці знову недовгоділа. "Не буду я цієї булки їсти, тут одна скоринка..., всі зуби заболіли...", плаксиво й роздратовано тягне вона, відштовхуючи від себе булку. Але тількино мати кладе небажаний шматок у хлібницю, як дівчинка захоплюється ображенням плачем: "Хотіла з'їсти булочку, так ти зараз же забрала... Я буду їсти булку... Я хочу булки, хочу!"

Отже, головна ознака поведінки дитини, що вередує, це несталисть, скороминучість її бажань. Не встигне вона досягти чогось, як воно вже їй непотрібне, нецікаве, і так само гаряче вона вимагає зовсім іншого, часто того, від чого тількищо так завзято відпекувалась.

Каприз виникає із невдоволеного бажання, але психологічна складність цього явища і трудність виявлення його причин зумовлена тим, що вимоги дитини, яка капризує, не відбивають справжніх її бажань: між тим, чого добивається дитина, і тим, що їй дійсно потрібне, немає часто жодного видимого зв'язку. Часто дитина не усвідомлює причини свого невдоволення, сама не знає, що їй заважає, а тому їй все не подобається, все дратує її, все сердить. Іноді ж дитина хоч і дуже добре знає, чого їй хочеться, але разом з тим вона розуміє і незаконність, несправедливість своїх бажань. В цих випадках діти навмисне провокують ситуації, які дають їм право й можливість виявити своє невдоволення. Вони буквально до всього придираються, шукають першого-ліпшого приводу для того, щоб заплакати, щоб мати підставу вважати себе ображеними й виявити свій протест.

Саме тому, що, вередуючи, дитина вимагає зовсім не того, що їй насправді потрібно, вгамувати капризи, задовольняючи її вимоги, практично неможливо. На зміну одній вимозі відразу ж з'являється інша (така ж запальна, така ж нелогічна). Каприз іде за капризом буквально за принципом ланцюгової реакції, і роздратованість дитини чим далі, тим більше зростає. Цим зумовлюється і та тактика, що має бути застосована в підході до дитини, що вередує.

Нелогічність вимог і протестів, їх недоцільність є другою характерною для вередувань ознакою. Саме ця риса — недоцільність, безглуздість вчинків дитини ріднить вередування із впертістю, більше того, в ній найбільше виражена суть обох явищ. Лише тоді, коли в діях дитини, в її реакціях на наші пропозиції ми вбачаємо недоцільність, ми й говоримо про впертість та вередування.

Проте поведінка впертої дитини відрізняється від поведінки дитини вередливої. Якщо, вередуючи, дитина вимагає не того, що їй насправді потрібно, і бажання її є нестійкими, мінливими, то за впертістю завжди стоїть незмінне прагнення дитини до якоїсь одної мети, цілком певне бажання, яке вона будь-якою ціною намагається задовольнити. Ось, не слухаючи нічого, домагається мала Маруся, щоб їй віддали саме те яблуко, що дісталось Василькові, іншого вона не їстиме. Ніякими умовленнями не можна примусити другокласницю Олю одягнути суконочку перешиту з материнної... З криком і сльозами чотирирічний Данко намагається відштовхнути від умивальника свого старшого брата-школяря: він хоче вмиватись першим, саме тепер і ні хвилиною пізніше.

Яскравим прикладом дитячої впертості може бути випадок із дитинства мистця-театрала К. Станіславського, описаний ним в книзі "Моє життя в мистецтві". Якось, коли хлопчик розпустувався, батько зробив йому зауваження, на яке той відповів непродуманою грубістю. Батько висміяв його. Не знаючи, що відповісти, сердячись на себе й на батька, хлопчик вимовив зовсім безглузду погрозу: "А я тебе до тітки Віри не пушу". "Нероумно, — відповів батько, — як же ти можеш мене не пустити?" Зроумівши, що й справді сказав дурницю і від цього розсердившись ще більше, хлопчик і сам не помітив, як знову повторив: "А я тебе до тітки Віри не пушу". Батько знизав плечима, і промовчав, але це ще більше розізлило хлопчика і він на всі лади і з різними інтонаціями почав проказувати ту ж саму фразу: "Настирливо, з тупою впертістю товк я, не в силах опертись тій злій силі, що несла мене", — описує перипетії цієї сутички Станіславський. З відчаєм і злістю продовжував хлопчик твердити ті ж слова, і лише коротка й страшна фраза: "Ти не мій син", що її кинув батько, виходячи з кімнати, протверезила його, й зі сльозами каяття він кинувся за батьком. В описаному вище випадку з біографії Станіславського дії хлопчика спонукались одним нерозсудливим бажанням — довести батькові (та й собі самому), що він його не боїться, що він може чимось дошкулити йому.

Отже, в усіх ситуаціях дитина, що виявляє опір, знає, чого вона добивається і заспокоюється відразу ж, як тільки поставить на своєму.

Але тоді виникає таке питання: чи не є впертість як прояв стійкого прагнення дитини запорукою того, що з неї виросте людина наполеглива, з міцною волею? Відповідь на це питання впливає з правильного розуміння поняття "воля", "вольова людина". Вольовою ми називаємо таку людину, яка не зважаючи на перешкоди, переборюючи будь-які труднощі на своєму шляху, прагне до якоїсь розумної мети. Людська воля — це воля доцільна, розумна. Впертий же, яким би стійким не було його бажання, переслідує нерозумну мету, дії його нерезонні.

Часом впертість дитини набирає крайньої форми — негативізму, коли дитина відкидає будь-яку чужу думку лише тому, що вона чужа. В негативізмі особливо виразно виступає слабовілля дитини. Вся поведінка негативіста (найчастіше це діти з ослабленою нервовою системою) скеровується одною лише простою і нерозумною тенденцією: робити все навпаки, суперечити чужим порадам, навіть не задумуючись над їх змістом, ради того лише, щоб суперечити, хоча б і собі самому на шкоду.

Ознакою вередувань є нестримність почувань, збудженість дитини, гарячковість, що виявляється в підвищеному тоні дитини, роздратованих різних інтонаціях, почервонінні обличчя, а в малих дітей і в голосному плачі, криках, нестримних рухах (часто, розкапризувавшись, вони тупають ногами, безладно вимахують руками, падають на підлогу). Гарячковість, злісність, неспроможність володіти собою виявляється часто також і у впертості дитини, що в своїх протестах забуває часом, де вона перебуває і з ким говорить.

Отже, нерозумність, недоцільність вчинків, роздратованість, афективність, що виступає то в формі емоційного вибуху, то у вигляді мовчазного холодного опору, — є характерними як для проявів упертості дитини, так і для капризів. Ріжниця між цими двома формами прояву дитячого свавілля полягає, як говорилося вище, в тому, що мета впертості

дитини цілком очевидна і стійка, в той час як каприз — це вияв незадоволення, що легко переходить від одного випадкового факту до іншого і зумовлюється зовсім іншими причинами.

В побуті дуже часто прояви дитячої впертості ми називаємо капризами, вживаючи слова "впертий", "капризний" як синоніми. "Капризує", кажемо ми про дитину, яка криком і плачем добивається чогось цілком певного, але недозволеного або ж цілком відкрито і прямо простестує проти того, що їй пропонують зробити, хоча тут очевидно ми маємо справу з упертістю. "Це його каприз, проста примха", говорять і про дорослу людину, яка, ні з ким і ні з чим не рахуючись, вперто намагається поставити на своєму, навіть тоді, коли відчуває свою неправоту, незаконність власних домагань.

В життєвих ситуаціях ці явища часто виступають поряд, переплітаються: капризи, концентруючись в одному напрямку, переростають у впертість, а то й негативізм; впертість, розсіюючись, набирає форми вередування.

Така спорідненість зумовлюється єдністю тих причин, що викликають і дитячу впертість і вередування.

Фізіологічне пояснення цих явищ ми знаходимо в акад. І. Павлова, Розглядаючи поведінку як складний процес зрівноважування процесів збудження й гальмування, що виникають у відповідь на різні подразники, він вказує, що в ряді випадків це балансування порушується. "Якщо я, наприклад, чимось зайнятий, — пише Павлов, — мене скеровує певний процес збудження, і якщо в цей час мені скажуть: "зроби те-то", мені стає неприємно. Адже це значить, що сильний процес збудження... мені треба загальмувати і перейти потім до іншого".

Клясичний приклад в цьому відношенні являють так зв. капризні діти. Ви наказуєте їм щось зробити, тобто вимагаєте від дитини загальмувати один процес збудження і почати другий. І справа доходить часто до сильної сцени. Дитина кидається на підлогу, стукає ногами і т. д. Такою ж є фізіологічна основа і багатьох випадків упертості дитини. Тому так важливо з'ясувати ті конкретні умови, ті ситуації, що приводять до порушення правильної взаємодії збудження й гальмування в нервовій системі, яка регулює всі життєві реакції дитини, всю її поведінку.

УВАГА: В черговому числі — тяг дальший цього циклю: "Умови виникнення вередувань та впертості у дітей".

ГІРКИЙ ТО СМІХ...

Правдиві епізоди із життя дівчини у сиротинці СС. Василянок у Львові з часів першої світової війни:

Під час війни у всьому була недостача і сестри з великими труднощами зібрали між милосердним громадянством те, що їм було потрібне, а також і трохи пряжі, з якої посукали дітям шнурівки для черевиків, але хлопці поробили з них собі батоги...

МЕТОДИКА І ШКІЛЬНА ПРАКТИКА

Доц. І. Крилів

Позашкільна навчальна праця учнів

В системі роботи учнів є дві, на перший погляд, дуже розмежовані, однак взаємопов'язані, взаємодіючі частини — *навчальна праця учнів у класі* під керівництвом учителя чи то в спосіб подавання матеріалу самим учителем, чи то в спосіб самостійного індивідуального чи й групового виконання учнями класних завдань під керівництвом і наглядом та за допомогою з боку вчителя і *позашкільна навчальна праця учнів* за завданнями вчителя.

Основною ми звикли вважати працю в класі під керівництвом учителя. Заперечувати надзвичайної ваги праці учнів у класі під керівництвом учителя не можна. Справді, на лекціях в класі подаються, аналізуються, усвідомлюються, закріплюються і вивчаються нові відомості з предмету. Однак лише ця ділянка роботи, хоч і прекрасно організована, ніколи не може стати кінцевою метою навчання. На лекції нові відомості подано, з'ясовано, але не закріплено так, щоб на цій стадії можна було припинити роботу і вважати, що учні дану тему чи розділ знають настільки твердо, що можна вже перейти до опрацювання дальшої теми чи розділу. І не тому, що учні не здатні були усвідомити матеріалу, а тому, що 1) у класі часто подаються відомості стисло, а в праці вдома за підручником учні мають поширити і доповнити їх, 2) для глибшого усвідомлення і закріплення поданого є потреба виконання певних вправ усних чи письмових. Для цього потрібний додатковий час і праця, щоб учень міг розібратися в матеріалі, глибоко його усвідомити й остаточно закріпити. Такого додаткового часу в системі шкільної праці виділити не можна та й додатковий час і праця потрібні не для всіх учнів в однаковому розмірі. Для одних учнів для остаточного опрацювання матеріалу треба більше часу, для інших менше.

Ці коротенькі зауваження свідчать про потребу праці учнів вдома, як і про те, що без позашкільної праці важлива справа навчання й виховання була б недоробленою.

Тож думки про меншевартісність самостійної праці вдома, про ненадання їй такої серйозної уваги, як і праці в класі, є антинауковими, антипедагогічними.

Не можна ставити питання, яка праця має важливіше значення, яка праця є вартісніша, корисніша.

Обидві великої вартості, обидві взаємодіють, обом мусить бути приділена належна серйозна увага в педагогічному процесі навчання й виховання.

Та зараз в практиці школи недооцінювання позашкільної навчальної праці колосальне. Причин такого підходу до справи багато, а основ-

них, як нам здається, дві: 1) Відсутність чи невідповідність підручників, які б допомагали вчителів в організації навчальної праці учнів вдома, вимагає від учителя впертої, колосальної роботи над самостійним виготовленням завдань для праці учнів, як і роботи над методикою організації тієї ділянки праці учнів, 2) часто висока, фахова освіта вчителів і надто слаба підготовка, а іноді і цілковитий брак загально-педагогічної і методичної освіти не дає вчителів змоги добре налагодити цю ділянку, а відсутність педагогічних і методичних посібників надто ускладнює, а то й зовсім унеможлиблює роботу такого "молодого" вчителя.

Недооцінювання навчальної роботи учня вдома приводить до слабкої методичної техніки організації таких робіт, а дуже часто й до цілковитої їх відсутності. Все зводиться лише до клясної роботи. Якщо сьогодні це виявляється лише в невисокій успішності, в послабленому усвідомленні й заучуванні подаваного матеріалу, то в дальшому навчанні учнів воно своїми наслідками стане відчутнішими, бо в учнів не виробляється самостійності праці, не виховується робочої дисципліни, яка так потрібна їм зараз, а з подальшим навчанням їх у високих школах потреба її незрівняно зросте, коли вони позбудуться своєї "няні" і будуть віддані собі, коли самостійна їхня праця над підручниками і джерельними матеріалами виступить наперед, коли роля сучасної "няні" — вчителя заступиться професором, який лише вводитиме студентів в коло понять, ставитиме лише віхи до роботи, а студент буде змушений все здобути в самостійній праці над джерельними матеріалами. Як будуть студенти згадувати школу, що не дала їм основ наук, не навчила їх самостійно працювати?

Дані учням завдання в усній чи письмовій формі його виконання вдома не завжди учнями виконуються правильно, а іноді й зовсім не виконуються. Причин цьому багато. Ми згадаємо лише деякі з них: 1) недостатньо добре з'ясовану техніку виконання завдання, 2) поданий матеріал учні слабо зрозуміли, а це заважало виконанню домашнього завдання, 3) надто складне завдання, 4) брак підручників, 5) слабка дисципліна в класі під час подавання домашнього завдання, 6) домашнє завдання дано не в системі лекції, 7) відсутність умов вдома до виконання завдання і т. д. і т. п.

Частини цих причин легко позбутися за умов систематичного готування вчителя до роботи і високоякісної організації й проведення лекції. Та поза цим є низка причин, що заважають у самостійній праці учнів вдома, а уникнути їх можна лише за допомогою вчителя. З цією метою в позашкільний час треба запровадити систему консультаційних годин для учнів, організувати робочі кімнати й розвинути роботу позашкільних гуртків.

Навчання без підручників, надзвичайно різноманітний щодо знань і віку склад учнів вимагають систематичної допомоги — консультацій з боку вчителя у позашкільній праці учнів. Школа мусить скласти розклад днів і годин консультації з основних предметів. В означені години учні приходять до школи й одержують від учителя консультацію-допомогу як у виясненні тих чи тих складних, незрозумілих для них питань навчального матеріалу, так і у виконанні письмового чи усного домашнього завдання. Такі консультації можуть бути індивідуальними і груповими.

Різноманітний щодо якості знань склад учнів вимагає впровадження в практику школи для деяких учнів обов'язкового відвідування консультацій. Тоді обов'язкові консультації слід запровадити для так званих відстаючих учнів.

Кожна родина мусить забезпечити нормальні умови для навчальної праці учнів вдома. Як теж треба крім консультаційних годин, а в деяких випадках і в поєднанні з ними організувати для позашкільної праці учнів робочу кімнату чи інакше кімнату для такої самостійної праці. В такій кімнаті мають бути зібраними, хоча б в одному примірнику, необхідні для готування всіх домашніх завдань підручники, посібники, схеми, таблиці і т. д. В певні години праці в робочій кімнаті чергує вчитель, який підтримує робочу дисципліну й подає допомогу учням у виконанні завдань. Під час праці в робочій кімнаті учні користуються з підручників і всіх наочних приладь.

В шкільному й позашкільному навчанні учнів колосальну роль відіграє бібліотека. Треба створити відповідну бібліотеку, а учні мають придбати собі потрібну літературу. Добре придбати для школи кілька десятків книжок — підручників і програмової літератури для спільного користування. Така маленька робоча бібліотечка має бути в робочій кімнаті. З неї учні мають користуватись як під час праці в робочій кімнаті, так і під час праці вдома.

До позашкільної праці учнів, що пов'язана з навчально-виховною працею в класі й є її органічним продовженням і завершенням, належить і робота учнів у різних навчально-виховних гуртках.

Гурткова робота має такі ж розгалуження, як і навчально-виховна праця в школі. В основі гурткової роботи лежить продовження шкільної роботи. Тож серед позашкільних гуртків можуть бути: літературний гурток, історичний, географічний, драматичний, музичний, співочий і т.д.

В організації позашкільної гурткової роботи треба брати до уваги програмові навчально-виховні плани. Тому то можна одним гуртком об'єднати учнів I-ої — IV-ої класи, іншим 5-ої — 7-ої класи. Такі гуртки, як драматичний, музичний, співочий, спортовий, можуть охопити всіх учнів гімназії чи початкової школи.

Програмою роботи навчальних гуртків мають бути теми класної роботи, що поглиблюють, поширюють розробку опрацьованого на лекціях матеріалу. Керівником гуртка є вчитель з тої чи іншої навчальної дисципліни. Гурткова робота є абсолютно добровільною. Свою роботу гуртки проводять 1-2 рази на тиждень в позаучбовий час. Спосіб провадження роботи — доповіді, інформації учнів як і періодичні виклади вчителя на програмові теми. У своїй роботі гуртківці мусять використовувати ширшу літературу, що не є до обов'язкового навчання в школі. Свою роботу гурток веде як в напрямку теоретичного викладу, розробок, так і в напрямку виконання практичних робіт.

Сказане про працю учнів вдома в даному розділі, як і в розділі про організацію навчання в класі треба використати в практиці школи й воно, напевно, дасть свої позитивні наслідки.

Літературна творчість для найменших

(Кілька зауважень)

Колись дали Бетговенові для ознайомлення збірку "російських народніх" пісень. Великий мистець музики підкреслив у збірнику пісні, що особливо вразили його своєю окремішністю і красою. Виявилось, що це — українські народні пісні. Коли б зладити збірник слов'янських народніх казок і байок, то в них чужий літературознавець напевне зумів би відрізнити українські казки й байки, як щось окремішне і як своєю формою, мистецтвом розповіді, так і особливо своїм шляхетним, морально-ідейним звучанням.

Багата і високомистецька українська народня творчість, зокрема дитячий фолкльор, і є першою, основною школою українського, особливо дитячого, письменника. Ґрунтовне знання цього фолкльору, а також знання психології дитячого віку, мови й думання дитини — це база, на якій будемо закони творчості для дітей, зокрема для дітей, наймолодшого й молодшого віку, які сприймають світ зовсім інакше, ніж ми і інакше, ніж старші діти. Як писати для цих найменших — це питання стало предметом розгляду окремих праць, головнo в останніх десятиріччях, які й позначилися виявом посиленої уваги, власне, до шкільної дитини, її виховання, і разом з цим до її сприймання краси літературного твору, чи радше до розвитку її вродженого, природного літературного смаку.

Вміти перенестися до того чарівного світу, в якому живе дитина, збагнути його — це передумова і для найобдарованішого дитячого творця літератури. Письменник Корнiло Чуковський, прагнучи збагнути дитячий світ, а з цим з'ясувати собі передумови творчості для дітей, протягом довгих місяців перебував виключно в дитячому товаристві — серед дитячих ігор, забав і дитячого гумору. В наслідок своїх тонких спостережень — Чуковський дав цікаву книжку "Від 2 до 5", в якій і знаходимо низку "заповідей" для дитячого письменника. Вони настільки цікаві і, передусім, обґрунтовані, що при обговорюванні творчості для найменших поминути їх мовчки ніяк не можна. Коли з його "заповідями" порівняти і низку зауважень про літературу для найменших, розкиданих принагідно у різних працях, рецензіях і т. д., та порівняти ще із "школою" дитячого письменника — з дитячим фолкльором — матимемо своєрідну теорію творчості для наймолодших споживачів літератури.

Ця "теорія" потрібна не тільки дитячому письменникові; її знання потрібне і дошкільній виховниці, і учителеві, і батькам, — бо в їхніх руках лежить добір лектури для дитини, а з цим і її естетичне виховання.

Які "закони" творчості для найменших діток — від 2 до 5-6 років, себто для віку, в якому і треба класти перші основи літературно-мистецького виховання? Мова для дитини — чарівна музика, і тому, зрозуміло, що в'язана мова-вірш і, так сказати б, римована проза, найбільшча дитячому сприйманню. Як приклад "римованої прози" — це "Ріпка" І. Франка, "Казка про півника, та курочку і про хитру лисичку", Н. Забіли, чи народня "Коза дереза" з її, римованими повторами: "стає дід на

воротях, в червоних чоботях" і т. д. З найновіших творів цього роду дитячої літератури цінне місце займає "Звірячий зимовник" Д. Соловія.

Чергова вимога — графічність. Писати для малих дітей — це значить думати одночасно картинами. Кожний уривок твору мусить давати матеріал для ілюстратора. Вірш, що не дає роботи мистцеві-графікові — не тільки для дітей наймолодшого, але й для старшого віку — непригожий. Автор мусить представити картинно навіть уявні речі, сперсоніфікувати якість, дію. Ось для прикладу графічності уривок вірша Р. Завадовича:

"А весна русалочка йде в міста і в села,

У долонях галочка — сонечко веселе".

Третя вимога — якнайшвидша зміна образів. Дитина сприймає насамперед дію, тому сюжет повинен бути "рухомий", щоб кожних 5-6 рядків вимагали нової ілюстрації.

"Садок вишневий коло хати,

Хрущі над вишнями гудуть.

Плугатарі з плугами йдуть"...

Кожний рядок — нова картина. Не дивно, що цей твір Шевченка знають напам'ять вже дошкільні діти...

Одначе, картини-епізоди ще не все для малят. Вони по-своєму вибагливі: прагнуть ще й пісні і танку. Отак дитячий поет мусить бути і малярем і поетом-ліриком. Йдеться про те, щоб вірші для дітей були якнайбільше зближені до віршів, що їх творить сама дитина. А творить вона їх не сидючи з олівцем, за столом, а в розгарі забави. Не раз скаже сама, або почує фразу, чи уривок фрази, що має для неї чарівний звук і, підскакуючи й пританцювуючи, викрикує, або співає цю фразу просто в безконечність аж до фізичної втоми.

Напр., трьохлітній Ігор із Самбора почув у розмові старших вислів "цілком інакше", схопив з нього чарівну для себе частину, склав з неї дворядковий вірш і вигукував та виспівував на всі знані йому мелодії:

"Комінакше комінакодише,

Комінакше комінакоди".

Отже, до таких віршів мусить бути зближена творчість для малят. Коли у вірші немає елементів, що дозволяли б цей вірш співати і при ньому танцювати, — він не полонить душі чотири, чи п'ятилітка. Добрим прикладом може бути віршик Н. Забіли:

"Ой, чук-чуки, чуки-на!

Наша доня чепурна:

В неї на голівці

Жовті чорнобривці".

Коли приглянутись до дитячого фольклору всіх народів, переконуємось, що в ньому збереглися саме вірші до співу і танцю.

Черговий закон — закон музичності, один з найважливіших. Діти у своїх віршах ніколи не допускають скупчення шелестівок. Досвіди кажуть, що дитина вивчає самохіть напам'ять лише такі вірші, в яких кількість шелестівок тільки на 15-20% більша від кількості голосівок.

Римування в віршах для дітей майже виключно: а—а, б—б. У віршах, що їх творять самі діти, рими тільки безпосередні. До того ж слово, що служить за риму, повинно бути головним носієм змісту, бо це допомагає дитині запам'ятати вірш. Наприклад, чудова "Казка дітям невелика про курчатко й про шуліку" Е. Яворівського:

"От взяли вони курча,
Бідолашне дитинча,
І вертаються до двору.
Ім назустріч на ту пору
Вибігає мати - Квочка,
Припадає до синочка..."

Відомо, що малі діти сприймають не так якість, як дію речей і тому нагромадження прикметників у дитячих віршах річ недопустима. З прикметників зрозумілі малій дитині тільки ті, що або перешкоджають діянню (поганий, злий), або діянню допомагають (добрий, гарний). Очевидно, підростаючи, дитина вводить у свою мову щораз більше прикметників.

Наведені приклади дитячої творчості показують, що вони побудовані в хорейх. І справді, творчість дітей чи не всіх народів — хорейчна.

Оцю любов до хорей доводиться пояснити фактом, що хорейчний ритм дитина чує від колиски в формі всяких: "тосі, тосі, дадки", і в перших словах її мови: "мама, тата", далі ж цей хорей пригожий, власне, для танцю-гри. Найкращі наші дитячі поети і будували свої вірші в хорейх, однаке, він необхідний тільки в коротких віршах. Довші віршовані твори вимагають змінності ритму, бо монотонність томить дитину.

Окрема форма творів для малят, крім віршів і "римованої прози" — це, базовані на народніх зразках, прозові оповідання з віршовими вставками, як, власне, згаданий "Звірячий зимовник" Д. Соловія, а далі й чиста проза. І в прозовій творчості повинна бути гострота дії без будь-яких побічних сюжетних моментів, без описів, зате — панівна тут велика кумулятивність, тобто багатство повторювань, що в кожному з них приходить наростання дії. Повторювання не тільки дають насолоду — гри музикою слова, але й допомагають сприймати казки, закріплюючи одночасно в пам'яті враження, і поступово, через введення нових персонажів чи подій, розгортають дію. Приклад — народня казка "Рукавичка".

Наші короткі зауваження про "закони" творчості для найменших дітей спираються, як бачимо, передусім на власній творчості дітей. Однаке, це ніяк не значить, що маємо пристосуватись тільки і тільки до дитини, навпаки — в міру її віку мусимо поступово приспособляти її до себе — до своїх "дорослих" думок і свого світосприймання, а разом з цим порушувати закони "дитячої поетики". Тут один тільки закон не порушувий і найважливіший: літературна вартість. Поезія для дітей мусить бути поезією і для старших: поганий під мистецьким оглядом твір не можна ніяк вважати придатним для дітей.

Нам усім ясно, що бути архітектором можна тільки після довгих і наполегливих студій. Для цього треба і вродженого таланту і знання й досвіду, треба оглядати і пізнавати найкращі архітектурні твори, щоб вкінці могли більш чи менш величаві будівлі і за їх вартість та досконалість відповідати. Але не всім відомо, що дитячим письменником не можуть бути випадкові неписьменні і в справах виховання і в справах літератури люди, до того ж люди без таланту, відчування та знання дитячого світу — звичайні віршомози. Тут же йде не про архітектурну будівлю, а про щось куди важливіше й цінніше: йде про душі й серця.

Буенос Айрес (За "Укр. Словом")

Симон Петлюра і народне вчительство

Мабуть, мало хто знає про те, що С. Петлюрі довелося учителювати, — правда, дуже короткий час, — у народній школі.

Звільнений з п'ятої (богословської) класи Полтавської духовної семінарії за вияв українських тенденцій, С. Петлюра деякий час жив дома у Полтаві. Тут він багато працював над самоосвітою та давав приватні лекції, щоб не бути на шиї вбогих батьків. Йому, як політично неблагонадійному, закривався шлях до університету, куди він мріяв вступити, а також до учителювання в народній школі.

Тому, що місцева поліція увесь час дошкулювала С. Петлюрі своїм доглядом за ним, він вирішив виїхати на Кубань і там спробувати щастя влаштуватися на учительській посаді — в надії, що тамошня адміністрація, може, не стане розвідуватися про його політичне минуле. І справді, С. Петлюрі 1902 р. пощастило влаштуватися в Катеринодарі учителем в одній міській школі. В Катеринодарі С. Петлюра зішшовся з гуртком свідомих українців, у тім числі з одним учителем учительської семінарії, про якого писав у некролозі, що "він зумів викликати в учнів семінарії глибокий інтерес до того, що було головним змістом його життя — до українства". Взагалі в той час С. Петлюра особливо цікавився справою народньої освіти, про що може свідчити вміщення ним за цей час декількох статей на цю тему (напр. в "Літературно-Науковому Віснику" знаходимо його статтю про стан народньої освіти на Полтавщині, — кн. 13, 1902 р., — "Народна освіта в Росії по цифрах", — кн. II, 1903 р.).

Але недовго С. Петлюрі довелося учителювати: з Петербургу надійшов наказ, яким заборонялося йому, як неблагонадійному, учителювати та взагалі бути в безпосередніх зносинах з народом. Проте, короткий період учителювання С. Петлюри в народній школі залишив у ньому назавжди інтерес до народньої освіти та до освітніх діячів.

У своїй наступній журналістичній діяльності С. Петлюра немало уваги уділяв питанням народньої освіти. Досить згадати для прикладу його статті в часописі "Слово", що виходив у Києві за його редакцією в рр. 1907-1909, — "Російські культурно-просвітні інституції на Україні" (ч. 27, 1907 р.), в якій висловлюється він за українізацію цих інституцій; "На увагу Просвітам" (ч. 37, 1908 р.). — в цій статті він радить "Просвітам" улаштовувати реферати з українознавства та взагалі реферати українською мовою. Та й пізніше, редагуючи у Москві журнал "Украинская Жизнь", С. Петлюра багато місця уділяв у ньому питанням народньої освіти, старанно реєструючи боротьбу українського народу за рідну школу.

Коли згодом доля судила С. Петлюрі взятися за творення національного війська, то в цій діяльності знайшов він велику допомогу з боку народнього учительства, яке стало закликати свідому селянську молодь вступати до лав українського війська на захист української державности.

За гетьмана П. Скоропадського С. Петлюра цілком усунувся від участі в українському уряді й вирішив віддатися громадській діяльності. Київське губерніяльне земство вибрало С. Петлюру головою губерніяльної управи, себто найвищого органу народнього самоврядування на Ки-

ївщині. На цій посаді довелося С. Петлюрі стати, між іншим, організатором української школи на Київщині, а згодом підняв він питання, коли став одночасно й головою Всеукраїнської Спілки Земств, про об'єднання будівництва національної школи силами всіх земств України. Тоді ж С. Петлюра підняв мужній голос проти тих безчинств, що їх творили над українським селянством карні експедиції німецьких загонів та гетьманської влади. Як голова Київської губерніяльної земської управи та Всеукраїнської Спілки Земств, С. Петлюра подав німецькому та австро-угорським послам у Києві меморандум, в якому, між іншим, писав: "Я повинен заявити, що мене дуже хвилюють ці явища (арешти та замикання в тюрми без суду й слідства різного стану громадян України — С.) і я не жду від них нічого доброго не тільки для України, але й для тої дружньої держави, вищим представником влади котрої на Україні являєтесь Ви. Я, як громадянин свого краю, хотів би, щоб дружня держава, котра допомагала моєму народові здійснити його вистраждані великими жертвами національно-історичні ідеали й була першою, що визнала Українську Народню Республіку за самостійну державу.—залишилась назавжди в свідомості і пам'яті народу, як справді дружня держава; я хотів би, щоб наш народ з подякою і признанням ставився до Вашого народу за історичну прислугу, вчинену ним Україні, щоб засвоїв культурні здобутки Вашої держави та взагалі позискав той організаційний досвід, яким вславилася на різних полях життя Німеччина. Український народ охоче перейме що кращого в інших, має великий хист до культури, просвіти й організації та здатний у короткий час зробити те, до чого іншим треба значно більше часу. 264 роки московського панування не вбили в нім національного почуття, ні змагання до створення власної держави, як логічної форми, в яку вилились його давні історичні й національно-політичні ідеали. Він знає і твердо певний, що Українська Народня Республіка, як окрема держава, повинна бути й що вона буде існувати та що ніяка сила на світі не всилі буде цієї його певности знищити. Якої б долі не судилось українському народові ще пережити, він все одно своє право на самостійне державне життя виборє. За це говорить та певність, яку ми, українці, в цій справі відчуваємо".

В скорому часі С. Петлюра був заарештований на наказ німецького генерального штабу та за згодою гетьмана П. Скоропадського, що вбачав в особі С. Петлюри небезпечного супротивника. Арешт С. Петлюри викликав велике обурення в усіх колах українського громадянства. На Всеукраїнському З'їзді "Просвіт", що відбувся в Києві в днях 4-7 листопада 1918 р. з переважною участю народного учительства, одногласно ухвалено резолюцію — домогатися звільнення С. Петлюри з в'язниці. Через декілька днів С. Петлюра був звільнений, а 14 листопада 1918 р. Український Національний Союз підняв повстання проти гетьмана П. Скоропадського, що оголосив того самого дня грамоту про федерацію України з Росією.

З перемогою Директорії організоване українське учительство подало Директорії меморіал, де висловило свої побажання в інтересах розвитку української культури, та надію, що українське учительство піде в повному контакті зі своїм урядом.

На жаль, Директорія не встигла перевести в життя наміченого нею

пляну реформ в освітній справі. Голова Директорії С. Петлюра змушений був зі своїм урядом і військом у листопаді 1920 р. емігрувати з України, але й перебуваючи на еміграції, С. Петлюра постійно цікавився українським учительством і українською школою.

Немало провідних думок в освітній справі залишив С. Петлюра у своїх літературних працях за час свого перебування на еміграції, що, безперечно, будуть служити дороговказом для тих освітніх діячів, яким доведеться працювати у вільній, незалежній Україні.

Книжка

Завжди, коли вперше відвідую нових знайомих, шукаю очима, чи є в хаті книжки. З часом я виробив собі особливий змісл: по книжках пізнаю якість людини. А втім, завважте, якою холодною і бездушною є хата без книжок.

Останніми роками щораз більше наших земляків починає наслідувати примітива, який вдовольняється в своїм побуті тільки механічними здобутками цивілізації. В країні мого поселення говорять про таких: "Наче мавпа, скочив просто з дерева до авта".

Пригадується дотеп на подібну тему, що його розповідали ще в краю:

— Цей город цілком здичавів!

Будяк: — Не завважую цього

Недавно чув я таку розмову:

— Купіть, пані, цю книжку. Вона цінна, проте дешевша, ніж ваші ковтки з пластики.

— А що, я цю вашу книжку повішу собі на вуха?

Смішна історія, але книжку таки справді не можна оцінювати по тих грошах, що за неї платимо. Книжка має свою внутрішню вартість, а її ціну усталюють з елементів купецької калькуляції, як, напр., висота накладу, якість паперу, мистецьке оформлення, кількість сторінок тощо.

Хто цінить внутрішню вартість друкованого слова і духовий рівень своїх друзів, той як подарунок для них вибере книжку. Вона стає тоді символом духової спільноти, поширює і скріплює незримі зв'язки дружби, створює привабливіші й інтимніші взаємини між людьми. Книжка викликає обмін думок, виявляє бажання і мрії, збагачує духове життя людини. Вона дає нагоду обговорити в культурній атмосфері твір іншої людини, її мистецьке виявлення, проблематику твору і мистецький задум графіка, а з тим створює багато цікавих і радісних хвилин.

Врешті, в культурному домі книжка залишає тривале і приязне місце для того, хто її подарував.

(За "Визвольним Шляхом". Лондон, вересень, 1958)

С. Черкасенко

Завзятий заяць

(3 дитячих згадок)

Як тільки дядько Панас на присьбу — спочити під хатою на сонечку — то ми вже й ось. Хто сідає поруч з ним на призьбі, хто біля ніг, а яке з меншеньких, то й на коліна до дядька видряпається, — любили його здорово.

Сидить, посміхається та тільки люлечку попихує, дивиться кудись убік, ніби й не бачить нас: брови насупить, а очі добрі-добрі такі і аж сяють од навмисне стриманого сміху: "Знаю, — мовляв, — чого позбігались".

Мовчить, і ми мовчимо та заглядаємо йому у вічі. Знали напам'ять кожную рисочку на старечім обличчі, кожную сиву волосиночку в довгих звислих вусах.

— Ну, що ж? — нарешті не витримує дядько Панас, вибиваючи об чобота люльку, — час і по хазяйству поратись, сонечко ген-ген покотилось наниз, а в мене ж досі коні не напоєні...

— Ох-хо-хо...

Дядько спирається рукою на призьбу і вдає, що хоче підвестись. Але коли то було, щоб дядечко пустив нас без якоїсь казочки, чи пригоди із свого життя, чи просто без якоїнебудь сміховинки. І ми, регочучи, вчепилися за нього, як з решета заторохтіли:

— А казочку, дядечку, а казочку!

— Розкажіть, дядьку Панасе, розкажіть...

— Хоч коротесеньку, хоч манесеньку.

Дядько Панас удає, що страшенно здивований нашим, нібито несподіваним проханням.

— Так ви по казочку позбігались? А я думав за мною скучили. Нема казочки...

— І за вами скучили, і за вами...

— Розкажіть, дядьку....

Дядько сідає, сміючись; не поспішаючи, знову витягає з кишені люльку й кисет із тютюном і говорить собі під ніс:

— Про що ж би вам... Либонь усе вже розказано й переказано. Хіба про те, як одного разу заяць хотів мене злякати?

Ми, передчуваючи щось дуже цікаве й смішне, так і покотилися з реготу і присунулися до дядька ближче.

— Чи може не треба? — лукаво прискаливши одно око, промовив дядько.

— Ой, розкажіть, дядечку, — так і вчепилися ми в нього.

Дядько лагідненько засміявся.

— Ну, то слухайте ж. Раз пішов я з рушницею просто через поле до озера полювати на качок. Іду обміжком, попихкую собі люлечку. Аж гульк — з-за гори од мене вискочив із пшениці заєць та котить чим-дуж просто на мене. Я присів: ну-ну, думаю собі, біжи, біжи, побачимо, що далі буде. Та й не спускаю з нього очей. Бачу: біжить, сердега, і не чує, що перед самісіньким носом лихо. От мій зайчик-лапанчик біг, біг та як наскочить просто на мене! Отетерів з переляку й не тямить уже, чи бігти назад, чи перескочити через мене. Я ж сиджу і анічирк. Як не зведеться мені в вічі та: "хрррр-хрррр!" Мовчу я, а він ще дужче: "хрррр-хрррр!..." Злякати тобто хотів, але я не витримав більше та так і покопився з реготу. Як отямиться ж він, та як чкурне від мене в пшеницю... Тільки й бачив його...

Лицарство України

Маю дві батьківщини: Америку і Україну. Першу — мою теперішню батьківщину — Америку, люблю за її свободу. Другу — батьківщину моїх батьків — Україну, люблю за її лицарськість.

Моя теперішня батьківщина — Америка — боронить людство від новітнього Джингіс-хана — Москви. На всіх боєвищах керує волелюбними народами в боротьбі за незалежність і волю.

Прапор Америки символізує любов до волі. На ньому синє небо, вкрите зірками єдності і свободи.

Прапор України покритий зірками великих подвигів волелюбних українських князів, гетьманів, козаків, Січових Стрільців, воїнів УПА.

Вся історія України — це одно пасмо лицарських подвигів, які неначе ясна зоря прикрашують своїм сяйвом нашу не раз сумну історію.

Лицарство України таке ж давнє, як її народ. Вже в давнині української історії княжа доба зродила безстрашного лицаря Святослава Завойовника. Хоробрий і чесний в бою, він заповідав ворогам наперед: "Іду на вас!" Княжі дружинники зрошували українські степи своєю кров'ю, охороняючи Україну і цілу Європу від навали азійських кочовиків.

Люблю тих воїнів "під трубами повиваних, під шоломами колиханих, кінцем списа годованих", що в тяжких боях "добували собі чести, а князеві слави".

Наші славні предки запорожці боронили Україну і Європу від турків під Хотином і Віднем.

Новітня українська армія стотисячними жертвами загороджувала московському наїзникові дорогу на захід, а славна УПА ще й тепер зганяє сон з повік московських тиранів.

Тому я є гордий з наших лицарських предків.

Володимир Зозуля

Віра Ворскло

У К Р А І Н А

Україна така, як Канада:
Є в ній гори, долини, ліси.
Повна чару, пісень і принади,
Як в Канаді, в ній стільки ж краси.

Є озера у нас превеликі,
Є степи, є садки, є гаї.
По долинах тічуть у нас ріки,
У садках в нас дзвенять солов'ї.

Хутори в нас, міста є і села,
Є заводи, дороги, мости.
І наш нарід, як пісня, веселий,
Славний, щирий, добрий, простий.

Є в нас звірі і риби, і птичі
У Донбасі — вугілля, добро.
Київ — наша преславна столиця,
Найславніша в нас річка Дніпро.

ЯК НЕ ЛЮБИТЬ?

Як не любить себе самих.
Як не любить батьків своїх?
Як не любить рідних слів
І пісню радісних степів?

Лиш злобне серце кам'яне
Свій рідний край не спом'яне.
А в мене серце золоте
І любить все воно святе.

Люблю я сонце і росу
І світу Божого красу.
І рідний край люблю, бо мій.
І славний нарід дорогий.

Павло Степ

ПІТЕР-ПАН

Уночі Пітер-Пан завітав
з-під надхмарних таємних склепінь.
Він, як смерч, по кімнаті кружляв:
все шукав свою згублену тінь.

Він до мене озвався: "Не сміть!
(підлетівши грайливо до стелі)
Сумувати і духом хиріть:
хай пісні твої будуть веселі!

Хай іскриться твій погляд і сміх,
і життя нехай виром клекоче:
сівачем будь розваг і утіх
для усіх, хто боротися хоче...

Розтрощи свого суму ярмо,
сумувати і журитись не штука:
полетімо ген-ген! — і вб'ємо
капітана пиратського Гука".

Світляна з ним і Фея була,
Тинкелбел чарівна сріблокрила:
зірочками мене обдала,
ми знялися і враз полетіли.

Перед нами й над нами світи,
невідомі таємні плянети...
Пітер-Пан: "Чи то будеш і ти
белькотати, як інші поети,

про незнане нікому й тобі?
Хоч співати усім вам принадно
про простори оці голубі,
що над вами нависли всевладно,

що вас кличуть усіх навання
в таємниче, безмежжя безкрає,
та ніхто з вас до судного дня,
таємниць тих — не розгадає!"

Одного хлопчини, що мусів чергувати й мити посуду, не було при праці.

По якомусь часі він приходить і сестра питає, де він був.

— Я був у каплиці, — відповідає хлопчина.

— А чи багато отченашів проказав? — цікавиться сестра.

— Ні, я не молився, — відповідає добродушний хлопчина, — я тільки питав Ісусика, чи йому добре в захисті та чи він здоровий!?

Д-р Іван Франко – шанувальник Св. Миколая

Іван Франко шукав добра між людьми, шукав благородних вчинків, щоб у них черпати силу і підтримку в своїм поступованні, але, на жаль, так мало знаходив відгуків на свої шукання між живими, — і не тільки не знаходив у них підтримки, але, навпаки, натрапляв на вороже ставлення до нього людей, що не розуміли його благородної душі, сповненої високими ідеалами, і ті люди, не надумуючись, кидали в нього каміння ненависти і заздрости.

Тоді він відвертає своє серце від живих людей, а щоб скріпити свою знесилену душу, — звертає свої думки до світлих постатей минувшини, життя яких було сповнене доброти і шляхетности.

Маючи постійний контакт із народом українським, слухаючи оповідання, перекази, апокрифи, думи і легенди, черпав із цього різноманітного, а незглибленого багатства, що передавалось віками з уст до уст багатоцінні джерела для багатьох своїх творів.

Дві легенди про чуда св. Миколая в поетичній формі передають нам ясно, як наш народ уявляв собі постать цього святого, як його величав, любив і вірив у його доброту і його чуда, які він творив тим, що його шанували і величали. Майже в кожній хаті на почоті висів між святими образами і образ св. Миколая, опікуна і охоронця бідних і покровджених. До його зображення звертали свої очі прості віруючі люди і в гарячій молитві, у великій покорі, просили допомоги й охорони. Вони вірили, що св. Миколай навіть може створити чудо і вирятувати їх із біди, на яку, здавалось, нема ради. А діти в ріднім краю теж добре знали св. Миколая. Вони знали, що св. Миколай щирий і добрий їхній опікун, що до нього треба засилати свої молитви, його просити, щоб він обдарував їх на його свято: — вони вірили, що коли це й дають дарунки дітям їхні батьки, то це не обходилося без допомоги св. Миколая, бо він любить чемних і послушних дітей. Нечемні ж діти, що не раз зробили якісь збитки, або якусь прикрість своїм батькам, молились до св. Миколая і просили в нього прощення, обіцяючи йому виправитися.

Св. Миколай, що з'являвся з ангелами між діворою, щоб в день його свята їх обдарувати, уявляли вони собі, як поважного, з білою бородою дідуса, в ризах із золотою мітрою на голові. Його добрячі очі дивились пильно на дитину і добре бачили — чи це дитина чемна, чи не дуже, і який їй дарунок принести, чи, може, післати до неї чортика з різкою.

Це був наш св. Миколай, такий близький нашій діворі, нашим людям.

Це не був той св. Миколай, спрофанований, якого показують тут, у Канаді й Америці, що скорше являє собою спотворену постать колишнього Миколая, якого різні продавці уживають для крикливої реклами своїх товарів. Його ми бачимо всюди на плякатах, у книжках, на різних рекламах — червонолицього, у виватованім кожусі і штанах, з червоною шапкою на голові, з широкою усмішкою на лиці, що їде на санках, запряжених оленями, а в руці тримає пляшку кока-кола. Він обдаровує

дітей аж надто дарунками, які через свою кількість безцінні і їх діти швидко нищать і викидають до коша...

Іван Франко в своїх двох легендах подав св. Миколая таким, яким він був за життя, і якого наш народ бачив на скромних образах у своїх хатах на покуті, і як його собі уявляв в оповіданнях і легендах, що кружляли поміж народом.

Подаємо ці дві легенди, що звеселять і розчулять душу людини, яка шукає добра і краси.

ДВА ЧУДА СВ. МИКОЛАЯ

I. ЧУДО З КОВРОМ (КИЛИМОМ)

В славнім місті Царгороді сталася пригода,
Проявив Бог славне чудо для всього народа.
На далекім передмістю там хатина вбога,
В ній робітник жив старенький і жінка небога.
Працювали, заробляли, весь вік з горем бились
Та бідніших рятували і Богу молились.
Та ще здавна звичай мали: лепта хоч мала,
Йшла від них рік в рік для бідних в празник Миколая.
Та змогла їх старість, слабість, годі заробити,
Ледві-ледві вистачало з дня на день прожити.
Аж ото надходить празник Миколи святого,
Як почитати день той славний, коли в хаті вбого.
Журяться старі обоє. Жінка й промовляє:
"Слухай, мужу, день Миколи ось-ось наступає.
"Як побрались ми з тобою, в злій чи добрій хвилі,
День святого Миколая ми врочисто читили.
Чи ж на старість ми покинем звичай сей побожний?
Чи ж наш дім на сє свято так вже й не спроможний?
"Аджеж нам недовго жити, нікому й лишати,
Чи ж не ліпше все й останнє Богу в жертву дати?
"Ось гляди, ковер старенький, ще моєї мами.
На, продай, а буде радість в празник сей між нами".
Дід послухав сеї ради, вельми звеселився,
Взяв ковер і, йдучи в город, Богу помолився.
До базару шлях не близький, він і поспішає,
Аж ось муж якийсь поважний його доганяє.
Привітався. "Куди діду?" "На базар, пан-отче,
Сей ковер іду продати". Що за нього хоче —
Пан питає: "Вісім злотих за новий давали,
А тепер що ласка ваша. Ми б не продавали,
Та ось празник наш, Миколи, а в хатині вбого, —
А ми все привикли чтити день сього святого".
Каже пан: "Се діло добре, твій ковер хороший,
Хочеш? Ось тобі за нього шість дукатів грошей".

"Се замного, любий пане", — став старий казати.
Але пан узяв коверець, дав йому дукати.
Дід оглянувся: нема пана. На базар спішитися.
Та прохожі, базарові, стали з нього хпяться.
"Що ти, діду, одурів — чи очі проплакав?
Де ти свій ковер подів? З ким ти тут балакав?
"Та ж при тобі не було нікого видати".
Дід говорить: "Ні, був пан, дав мені дукати".
Поки дід там сперечався, купував, що треба,
Його жінка жде на нього, як на Бога з неба.
Аж приходить пан старий, їх ковер тримає
І до неї ось яке слово промовляє:
"Муж твій, мій старий приятель, любий сердцю мому,
Він просив мене занести сей ковер додому".
Се сказав, поклав коверець та й пішов із хати.
Поки здужала бабуся хоч слово сказати.
Здивувалася бабуся, жаль їй став на мужа:
"От яка душа скупая. От душа недужа.
"Пожалів ковер продати. А пощо держати?
Чи сто літ ще хоче жити, чи на той світ взяти?
"Пожалів — і задля кого? Для старця якого?
Ні, для Господа самого і його Святого".
Так міркує в серці і своім щирая бабуся
І рішає: "Ні, віднині я з ним розійдуся.
Ні, віднині він не друг мій. По отсім коверці
Я пізнала, що не має він любови в серці".
Аж ось муж прийшов, веселий до хати вступає.
Все приніс, чим день празничний святкувати має.
Є і свічка, є й кадило, і вино, й олива...
Втім, поглянув, а там жінка плаче нещаслива.
"Що тобі, моя дружино?" — щиро він питає.
Тут бабуся жаль і біль свій в словах виливає.
Слухає дід, дивується, далі мовить: "Мила,
Їйже Богу, я не знаю, що ти говорила.
"Хто тобі сказав, що коврик я жалів продати?
Глянь, за нього се купив я, ще й приніс дукати".
"Як то? Ти продав коверець? А се ж по-якому,
Що знайомий твій приніс нам, той ковер додому?"
"Мій знайомий? — дід аж скрикнув. — Жінко, я нікому
Не давав ковра й не мовив, щоб ніс нам додому".
Тут обоє враз замовкли, у обох та сама
Думка блисла. Дід докладно розповів про пана,
Що купив ковер, бабуся сплеснула руками:
"Се ж той самий, що ковер наш тут приніс, той самий".
"Але хто се був?" — міркують. Поруч як сиділи,
На ікону Миколая разом погляділи

І пізнали те обличчя, усміх і поставу...
Рознесли ту вість по місті Господу на славу.

II. ЧУДО З УТОПЛЕНИМ ХЛОПЦЕМ

У Києві дзвони дзвонять, радість немалая,
Бо то празник, день святого Отця Миколая.
Пливуть човни, люду повні, по Дніпру водою,
Аж де церква Миколая стоїть над рікою.
Помолилися прочани, радісно вертають,
Густо весла хвилі крають, а гребці співають.
В одному човні муж побожний, міщанин заможний,
Що святого Миколая чтитель був неложний.
Обік нього його жінка, гарна як калина,
На руках своїх тримає одинака-сина.
Усміхається дитятко, ручки простягає,
У Дніпрових чистих водах образ свій хапає.
Втім, нараз хитнувся човен із боку до боку,
Злякалась мати, і дитина бух в воду глибоку.
Стрепенувсь Дніпро, у хвилях щезла враз дитина,
Наче грім, прошибла батька нагла втрата сина.
Сам за ним би в воду скочив, та плавати не вмів.
Сам би згиб, щоб тільки син жив, та ніщо не вдів.
Мчитьсь човен, кожна хвиля батька серце крас,
А ще дужче бідна мати плаче та ридає.
Далі мовить батько: "Годі. Більше не журімся,
До святого Миколая щиро помолімся.
Як на теє Божа воля, він на нас погляне,
Він дитині нашій бідній сам за батька стане".
І молились довго, щиро, з рясними сльозами
В своїм домі опустілім перед образами.
І заснули по молитві. Почало світати.
Іде ключник від Софії церкву відмикати.
Наблизився, надслухує, що за дивне диво?
В церкві десь дитина плаче. Він вертає живо.
Кличе сторожа від церкви, двері відмикають
І на плач той на дитячий швидко поспішають.
І що ж бачуть? На коверці дитина малая,
Мокра вся лежить, де образ Отця Миколая.
Дали знати по всім місті, що така причина,
Щоб сходились пізнавати, чия се дитина.
А ті бідні батько й мати, що в сльозах послунали,
В сні узріли Миколая й ті слова почули:
"Ви не плачте, добрі люди, не тратьте надії,
А спішіть чим борше в церкву святої Софії".
Пробудились батько й мати, сон оповідають...
Серце радісно в них б'ється, в церкву поспішають.

І вже здалека почули: плаче їх дитина,
О, як радісно до серця притис батько сина.
Але мати з тої втіхи стала мов німая,
Лиш ридає при іконі Отця Миколая.
Рознеслося на весь Київ, на всю Русь святую.
Як Миколай з Дніпра витяг дитину малую.

Дії цих легенд відбуваються одна в Царгороді, друга в Києві, образи повні ідилічної рельєфності. В скромних віршах, але словами, що сягають в глиб душі, Іван Франко вкладає в ці два вірші науку правди: велика віра і щира молитва допомагають людям в їх горю. Крім того, він учить, щоб ми не забували стародавніх звичаїв, а додержувалися їх і зберігали.

Торонто, 29 вересня 1959 р.

М. Ломацький

Квіточки з еміграційного поля

Відень. Після концерту, на якому виступала з великим успіхом слава наша камерна співачка, Іра Маланюк.

Хтось там спитав її, як це, що вона, живучи в чужому світі, не розплилася і не потонула в ньому, а залишилась щирою українкою, вірною своїй нації?

На це відповіла співачка:

"Що я свідомо українка, що люблю свій народ, що горджуся приналежністю до нашої великої і славної своїм героїзмом нації, все це завдячую своєму батечкові, своєму татунцеві!

Моя задушевна мрія, не виступи в "Скалі" в Міляно, чи в Парижі, Берліні, Мюнхені, і... Відні, а поїздка з концертами українських пісень по всіх країнах поселення українських людей, бо цим і тільки цим радітиме душа мого батечка, якого тіло спочиває в чужій землі, на кладовищі в Грацу.

Я ж усе, усе йому завдячую, йому, татунцеві моєму".

Так — батько Іри Маланюк, австрійської, а потім української армії полковий лікар, був різьбарем української душі своєї доні! Мати була чужинкою...

Батьки — різьбари душ своїх дітей...

—о—

Чужина — табір "ді-пі":

На лавочці він — професор із Києва, старша вже людина, вона теж киянка, молода красуня, з ними шестилітній синок...

Батьки сніка українці, до сторонніх відзиваються українською мовою, знають її добре, але між собою говорять московською мовою, до свого сінка відзиваються теж тільки тією мовою.

На питання, чому воно так, яка ж тоді мова буде сінкові мовою матірньою, відповідають, підсміхаючись: "Пережиті сантименти! Наш сінко захоче, то вивчить колись і українську мову, це неважне! Але російську мову, він таки мусить добре знати".

Що ж — батьки українці, а їх сінко по батьках теж ніби українець.

Наш інформатор

АДВОКАТИ

ДНІПРО БОГДАН
527 Bloor St. W. — LE 4-3011

С. В. ФРОЛЯК
62 Richmond St. W. — EM 2-2585

МИРОСЛАВ ОЛІЙНЮК
527 Bloor St. W. — LE 4-3198

Л. В. ЛИТВИН
575 Queen St. W. — EM 6-7040

McCula William
Василь Микұла
352 Bathurst St. — EM 6-9651

ВАСИЛЬ ПАЛАМАР
17 Queen St. E. — EM 2-1941

СТЕФАН ЗАГУМЕННИЙ
6 Adelaide St. E. EM 4-6217

P. Zinko Dzinkowski
1 Roncesvalles Ave. — LE 1-1054

ОЛЕГ МАНДРИК
383 Roncesvalles Ave. — LE 4-8911

НОТАРІ

Н. ПОГОРЕЦЬКИЙ
580 Queen St. W. — EM 8-7207

ДЕНТИСТИ

Д-р Я. А. ГОРЧИНСЬКИЙ
312 Bathurst St. — EM 3-6373

Д-р В. Л. СТЕЧИШИН
982 Bloor St. W. — LE 2-1942

Д-р БОГДАН ЗАПУТОВИЧ
366 Vaughan Rd. — RU 7-7901

Dr. E. Wachna
386 Bathurst St.

ЛІКАРІ

Д-р РОМАН БАВИН
46 Crang Ave. — LE 2-4000

Д-р РОМАН ЦУРКОВСЬКИЙ
242 Runnymede Rd. — RO 6-6051

Д-р В. ДЕВЕРА
312 Bathurst St. — EM 4-8532

Д-р. А. ФЕДИНА
288 Bathurst St. — EM 3-3661

Д-р НАДІЯ ІВАХНЮК
409 Dovercourt Rd. — LE 3-9992

Д-р Ф. МЕЛЬНИК
750 Dovercourt Rd. — LE 6-1619

Д-р Г. ШИМАНСЬКИЙ
312 Bathurst St. — EM 6-3874

Д-р І. ВАСИЛЕНКО
567 Bathurst St. — WA 2-8657

Д-р А. ВОЛОЩУК
258 Bathurst St. — EM 6-3134

Д-р О. В. ЯРИЙ
4687 Yonge St. — BA 1-6565

Д-р В. ЖІНЧИШИН
606 Bathurst St. — LE 3-3423

Д-р Д. КЕБАЛО
272 Bathurst St. — EM 8-4140

Д-р С. КУЧМЕНДА
312 Bathurst St. — EM 8-3204

Д-р Е. ШКУЛЯР
1334 King W. — LE 6-8994

КНИГОВОДИ

Т. ЮРІЙЧУК
580 Queen St. W. — EM 4-4877

АПТЕКИ

Sanitas Pharmacy
К. і Н. Медвідські
204 Bathurst St. — EM 3-3746

Christie Drugs

Василь Федорів
451 Christie St. — LE 6-8151

MEDICUS PHARMACY
O. Chabursky — O. Dzulynsky
312 Bathurst St. — EM 8-4956

КРЕДИТОВІ СПІЛКИ

БУДУЧНІСТЬ

140 Bathurst St. — EM 6-9863

УКРАЇНСЬКА (Торонто) КРЕД. СПІЛКА

297 College St. — WA 2-1402

105 Edwin Ave. — LE 2-3646

КРЕДИТОВА СПІЛКА

ПРИ ЦЕРКВІ М. В. Н. П.

278 Bathurst St. — EM 8-4227

КРЕДИТ. ПРИ ЦЕРКВІ св. о. НИКОЛАЯ

770 Queen St. W. — EM 4-2774

FREE UKRAINIAN SOCIETY (Tor.)

CREDIT UNION LTD.

823 Dundas St. W. — EM 4-6597

АВТОМАШИНИ

Parkway Auto Body Repairs
1974 Dundas St. W. — LE 1-1227

БУДІВНИЧІ

Accurate Builders Ltd.
Wood Manufacturing Co.
734 Dundas Highway 1st Line
Dixie, Ont., Post Office AT 9-8601

ДЕКОРУВАННЯ

Hy Grade Paint & Wall Paper
М. Ковальський — В. Косар
23 St. Johns Rd. — RO 7-0464

ДРУКАРНЯ КНІВ

686 Richmond St. W.
Toronto, Ont. — EM 3-7839

Industrial Coating Co.

Українська фабрика фарб і лакерів
Т. М. Вояр
838-840 Eastern Ave. — HO 6-3634

Г А Р А Ж І

Walter Dorosz Service Station
Tires — Batteries — Washing
1507 Dupont St. — LE 5-4995

Star Motors Service Station

О. Крушельницький — В. Тимоць
3441 Dundas St. W. — RO 6-7721

George's Garage

Ю. Кулаківський
1 Ray Ave., at Weston Rd. — RO 6-8744

ФОТОГРАФИ

Anne's Photo Studio

В. Трач
865 Queen St. W. — EM 8-3147

Astor Studio

Осип Васик
828 Bloor St. W. — LE 4-1907

Steven Photo Studio

Ст. і О. Кутовий
927 Bloor St. W. — LE 1-0777

КЛІШАРНЯ

Aurora — Photo Engravers Co.
525 King St. W. — EM 8-4995

ЮБІЛЕРИ

Kushnir's Credit Jewellers
529 Queen St. W. — EM 6-1384

КНИГАРНІ

ARKA Bookstore

575 Queen St. W. — EM 6-7061

Пластова крамниця "ПЛАЙ"

344 A Bathurst St. — EM 8-5243

Пластова крамниця "ПЛАЙ"

768 Queen St. W. — EM 3-2748

М'ЯСНІ ВИРОВИ

І. та Ю. ПАВИЧІ

809 Queen St. W. — EM 4-0658

Essex Packers Ltd.

Гнат Поворозник
Hamilton — Toronto — EM 6-2127

Ontario Meat Products

О. Резера
783 Queen St. W. — EM 4-7720

SUPERIOR SAUSAGE CO.

Рихлицький — Худоба — Спорник
1 A Montrose Ave. — 1006 Dundas W.
LE 1-8422

М Е Б Л І

Alpha Furniture Co.

735 Queen St. W. — EM 3-9637

Empire Furniture

І. Козак і Б. Крамарчук
668 Bloor St. W. — LE 1-4771

Rochester Furniture

М. Герус — М. Дейнера
423 College St. — EM 4-1434

Royce Radio & Furniture Co.

Лев Долта — власник
1529 Dupont St. W. — LE 5-0175

МОЛОЧАРНІ

M-C Dairy Co.

212 Mavety St. — RO 6-6711

Green Vale Dairies Ltd.

3156 Dundas St. W. — RO 7-1728

Roger's Dairy Ltd.

459 Rogers Rd. — RO 9-7193

ОБЕЗПЕЧЕННЯ

Y. Onyschuk & Co.

Асекурація всіх родів
333 Roncesvalles Ave. — LE 4-4241

О Д Я Г:

E. DUMYN LTD.

550-552 Queen St. W. — EM 4-4726

Stylefax

С. Медницький

555 Queen St. W. — EM 6-0934

О Р Б І Т

Shoes — Novelty — Gifts Centre
434 Queen St. W. — 438 Bloor St. W.
EM 6-4572 WA 3-8009

Panama Shoes

Федір Лавринюк

610 Queen St. W. — EM 4-0518

ОГРІВАННЯ — ФОРЕСИ — ОЛИВА

Alberta Fuel Ltd.

420 Bathurst St. — WA 2-6862

Future Fuel Oil Ltd. & Service Station

945 Bloor St. W. — LE 6-3551

New Way Plumbing & Heating Co.

Михайло Сетник і Осип Солян
892 Bathurst St. — Tel.: LE 5-6654

П Е К А Р Н І

U. B. A.

HOME TOWN BAKERY

164 Kane Ave. — RO 7-7246

Beaver Bread Ltd.

103 Lightborne Ave. — LE 5-7445

The Future Bakery

А. і Р. Вжеськівські
735 Queen St. W. — EM 8-4235

ПОХОРОННІ ЗАВЕДЕННЯ

Василя Заліщука
455 Queen St. W. — EM 8-5370

Cardinal J. & Son
366 Bathurst St. — EM 8-8655

РЕАЛЬНОСТЕВІ БЮРА

Д-р І. БОЙКО
383 Roncesvalles Ave. — LE 4-3821

Р. ЧОЛКАН
527 Bloor St. W. LE 2-4404

W. Hrynyk — Real Estate
В. В. Гриник
876 Dundas St. W. — EM 3-5316

РЕСТОРАНИ

Gloria Grill & Delicatessen
Любомир і Стефа Крохмалюки
883 Queen St. W.
883 Queen St. W. — UN 1-0041
Res.: EM 6-3109

"ОДЕСА" РЕСТАВРАНТ

Ст. Гуляк
512 Queen St. W. — EM 8-0005
Victoria Grill
П. і В. Наумчуки
612 Queen St. W. — EM 6-3380

ЗАЛІЗНІ ТОВАРИ

W. H. Lake Hardware Ltd.
608 Queen St. W. — EM 3-3129
Taglietti Hardware
П. Головатий
1477 Dundas St. W. — LE 6-3826
Denison Hardware Store
Григорій Ковалишин
472 Queen St. W. — EM 6-1447
Toronto Refrig. Fixture Co.
937-947 Queen St. W. — EM 4-5461
Українська гуртівня споживчих товарів
UBA Trading Co.
WA 2-6115 WA 2-6116
420-428 Bathurst St.

НАЙДАВНІШІ БІБЛІОТЕКИ ДЛЯ ПУБЛІЧНОГО ВЖИТКУ

Про найдавнішу бібліотеку, що позичала книжки до читання, пише ще св. Єронім. Він розказує, що книгар Памфілійос (згинув у 309 р. мученичою смертю) зібрав був 30.000 книжок релігійного змісту і позичав тим, що бажали читати такі рукописні книги.

Друга вістка каже, що в 1332 р. гурт парижан, обурений страшинами здирствами торгівців рукописами, заложив власну книгозбірню і за відповідну плату позичав ці манускрипти охочим до читання.

Першу випозичальню книжок для студентів у Англії заложив король Генріх IV, який велів наприкінці XIV ст. збудувати в Оксфорді бібліотеку.

З часів середньовіччя згадується іще про бібліотеки для публічного користування у Відні й Тулузі.

—о—

Сестра учила найменших діток, що за добрі діла жде їх вічне щастя в небі. Під час обіду один хлопчик швиденько з'їв свою лакоминку і сказав дітям, що хто хоче бути в раю — нехай дасть йому свою лакоминку — багато дітей забажало бути в небі, але одна з сестер вмішала в цей бізнес і ласун нічого не скористав.

—о—

Напередодні Різдвяних свят хлопчики в сиротинці підготовляють вертеп, а дівчатка прибирають ялинку. Одна дівчинка, побачивши вертеп, каже: "О, який він гарний, я скажу сестрі і він буде наш, а ви візьмете ялинку!" — "О ні, запротестував один з хлопчиків. — вертеп наш, а ваша ялинка — ти ж знаєш, що Єва згрішила під деревом!"

Малу "Єву" це переконало і вона засоромлена відійшла...

2 FRASER AVE.
Toronto, Ont. LE 6-1196

ALPHA FURNITURE CO.

Українська крамниця меблів і домашнього устаткування. Має на складі всякого роду меблі, телевізори, радіа, холодильні й печі, по дуже поміркованих цінах. Уділяємо довгореч. кредиту.

735 Queen St. W. — Tel.: EM 3-9637
Toronto, Ont.

Найбільша українська агенція
купна і продажі

R. CHOLKAN LTD.
Real Estate

527 Bloor St. W. — LE 2-4404

Хто дбає про своє здоров'я, той щоденно відживляється в українській харчівні

"VICTORIA GRILL"

612 Queen St. W. — EM 6-3380

Власники: П. та В. Наумчуки

І. та Ю. ПАВИЧІ

поручає смачні ковбаси,
шинки й вудження

809 Queen St. W. — EM 4-0658

"ANNE PHOTO STUDIO"

865 Queen St. W. — EM 8-3147

виконує весільні світлини і портрети.

"ANNE FORMAL RENTAL"

Одинока в Торонті українська
випозичальня весільних одягів.

Власник: Володимир ТРАЧ

Res.: RO 6-6375

Перша і найбільша українська
молочарня в Торонті
ROGERS DAIRY LTD.

Привозить високоякісне молоко, різ
нопроцен. солодку і квасну сметану.
Всі вироби приготавляється на євро-
пейський спосіб, під доглядом до-
свідчених довголітніх фахівців.

459 Rogers Rd. RO 9-7193

Українська Аптека Нездвідських
SANITAS PHARMACY

204 Бетерст Ст. — EM 3-3746
Торонто, Ont.

Висилаємо ліки до всіх країн сві-
ту, на бажання летунською
поштою.

ЛЕВ ЛИТВИН

Адвокат і нотар

575 Queen St. W. — Tel.: EM 6-7040
(над "Аркою")
Toronto, Ont.

Шкільне і канцелярйне приладдя,
укр. видання, біжутерію, солодощі,
дитячі забавки тощо

поручає українська крамниця
"HALLAM CIGAR & BOOK STORE"

53 Hallam St. — LE 5-1619

Власник: В. ДІДЮК

Одинока українська робітни кераміч-
них виробів. — Маємо тем різьби,
вишивки, мистецькі вироби, косме-
тику тощо.

UKRAINIAN ART — Ceramic Studio
861 Queen St. W. — EM 3-1686

Кожна українська хата, церква
і національна домівка повинні
мати **ПОРТРЕТИ** українських ви-
значних діячів.

"М Е Т А"

Box 371, Term, "A", Toronto, Ont.
Canada